

EU-vaalit: ilmasto, ennallistaminen ja yritysvastuu

Ilmasto- ja ympäristötyöryhmän tuottama tausta-aineisto

Taustapaperi EU-vaaliehdokkaille
Keskustelu: 28.4.2024 klo 18.00–19.00

Sisältö

1. Yhteenveto	3
2. Johdanto: Euroopan ympäristövaalit 2024	4
2.1. Kohtalon hetki	4
2.2. Miksi EU:ssa tehdyt päätökset ovat kriittisiä koko maapallon tulevaisuuden kannalta	5
2.3. EU:ssa tehty ympäristö- ja ilmastotyö on uhattuna	5
2.4. Emme ole tekemässä valintaa ympäristö- ja talouspolitiikan välillä	5
2.5. Emme ole tekemässä valintaa ilmasto- ja turvallisuuspolitiikan välillä	6
2.6. Vihreä kolonialismi ja reilu siirtymä: Euroopan ainoa alkuperäiskansa uhattuna	8
2.7. Miksi EU:n ilmasto- ja ympäristöpolitiikasta on tärkeää puhua	9
3. EU:n ilmastosäätelyn kiintopisteet	11
3.1. EU:n päästökauppa (EU ETS)	12
Päästökaupan vahvuudet	13
Päästökaupan vaaranpaikat	13
3.2. EU:n hiilirajamekanismi (CBAM)	15
Hiilirajamekanismin hyötyjä:	16
Hiilirajamekanismin haittoja:	16
4. Ennallistaminen	19
4.1. Mistä on kysymys?	19
4.2. Luonnon suojelusta luonnon ennallistamiseen	19
4.3. Mitä luonnontilainen tarkoittaa?	21
4.4. Mitä luonnon ennallistamisella tavoitellaan?	22
4.5. Onko ennallistaminen uusi asia?	23
4.6. Millaisia kustannuksia ennallistamisasetus Suomelle aiheuttaa?	28
Lopuksi	28
5. Yritysten yhteiskuntavastuu ja sen raportointi	29
5.1. Yritysvastuun Periaatteet	29
YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet	30
OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille	30
Kansainvälisen työjärjestön ILO:n kolmikantainen periaatejulistus	30
ISO 26000-yhteiskuntavastuuopas	30
5.2. YK:n Global Compact-aloite	31
Ihmisoikeudet	31
Työelämä	31
Ympäristö	31
Korruption vastaisuus	32
5.3. EU:n toimet	32

<u>5.4. Kestävä kehitys - Agenda 2030</u>	<u>32</u>
<u> Kestävän kehityksen 17 tavoitetta:</u>	<u>33</u>
<u>5.5. Vastuullisuusraportointi EU:ssa</u>	<u>34</u>
<u> Kestävyysraportointidirektiivi (CSRD)</u>	<u>34</u>
<u> Yritysvastuudirektiivi Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD)</u>	<u>36</u>
<u> Vastuullisuusraportoinnin terminologiaa: Scope 1-, scope 2- ja scope 3-luokittelu</u>	<u>38</u>
<u> Viherpesu ja viherpesudirektiivi</u>	<u>38</u>
<u> Lisätietoja</u>	<u>38</u>

1. Yhteenveto

Dokumentti on tausta-aineisto EU-vaaleihin ilmaston ja ympäristön näkökulmista, ja sen on tehnyt [Vasemmistoliiton ilmasto- ja ympäristötyöryhmä](#).

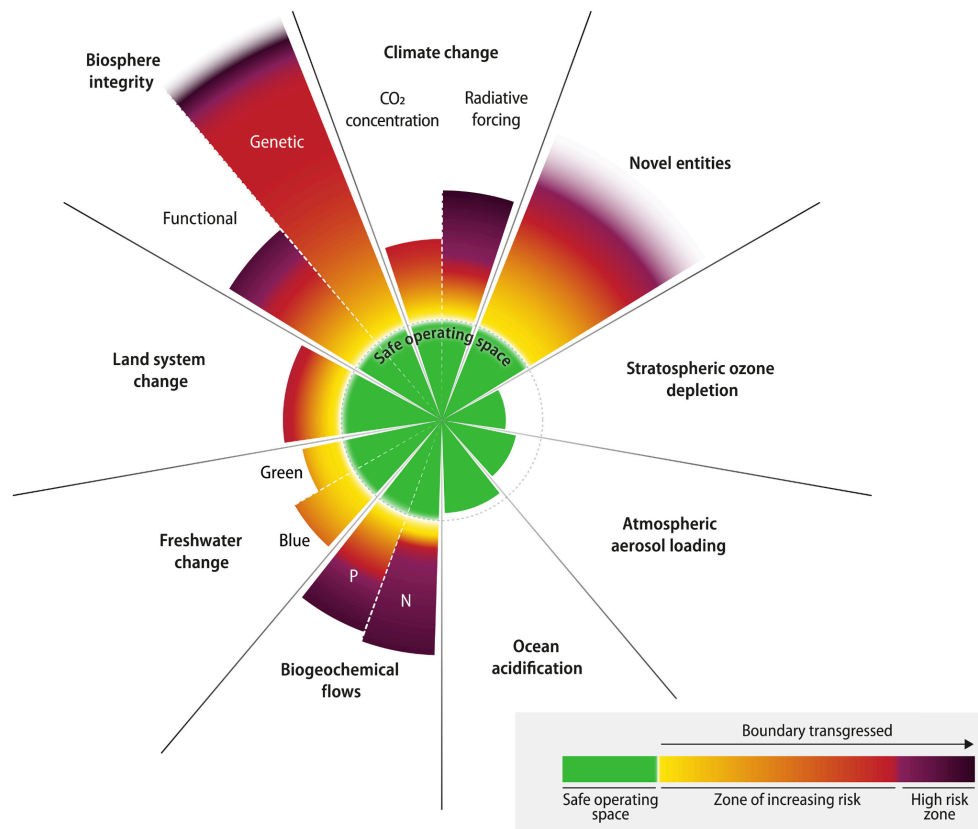
Vaaliohjelma listaa tavoitteet yleisellä tasolla. Tässä dokumentissa syvennetään keskeisiin käsitteisiin ja kontekstoidaan niitä tieteeseen ja EU:n ilmasto- ja ympäristöpolitiikkaan tulevien vaalien kannalta.

Dokumentin rakenne on seuraava:

Johdannossa esitetään väittämiä EU-vaaleihin ilmaston ja ympäristön näkökulmasta, ja käsitellään ilmasto- ja ympäristöpolitiikan yhteyksiä teollisuus-, turvallisuus- ja talouspolitiikkaan.

Dokumentissa on laajemmat avaukset teemoista **EU:n ilmastosääntelyn kiintopisteet, ennallistaminen ja yritysvastuu**.

2. Johdanto: Euroopan ympäristövaalit 2024

Kuvan lähde: <https://www.science.org/doi/full/10.1126/sciadv.adh2458>

2.1. Kohtalon hetki

Elämme parhaillaan maapallon kantokyvyn kannalta ratkaisevia vuosia, ja nyt käytävät EU-vaalit tulevat määrittämään globaalin ilmasto- ja ympäristöpolitiikan suunnan vuosiksi eteenpäin.

Olemme ylittäneet jo [kuusi yhdeksästä planetaarisesta rajasta](#), jotka määrittävät ihmiskunnan toiminnalle turvalliset planetaariset olosuhteet, ja Pariisin ilmastopimuksen [1,5 asteen rajan tuntumassa ollaan jo tänä vuonna](#). Ihmiskunnan lisäksi on kyse muista lajeista, joiden kanssa jaamme maapallon, ja joiden hyvinvoinnista olemme riippuvaisia. Elämme edelleen keskellä [kuudetta massasukupuuttoa](#) ja [suurin osa nyt elossa olevista nisäkkäistä on suljettu tuotantolaitoksiin ihmisen toimesta](#).

2.2. Miksi EU:ssa tehdyt päätökset ovat kriittisiä koko maapallon tulevaisuuden kannalta

EU:n kunnianhimoinen ilmasto- ja ympäristöpolitiikka vaikuttaa maailmanlaajuisesti. Tämä on erityisen näkyvää mm. kaavailluissa hiilirajamekanismissa ([Carbon Border Adjustment Mechanism, CBAM](#)) tai yritysten kestävyysraportointia koskeva direktiivin ([Corporate Sustainability Reporting Directive, CSRD](#)) kohdalla, sillä nämä koskevat kaikkia EU:n alueella toimivia yrityksiä. Eli toisin sanoen, jos monikansallinen yritys haluaa toimia Euroopan markkinoilla, sen tulee mukautua näihin periaatteisiin. [“Bryssel efekti”](#)

[EU:n kasvihuonepäästöt ovat jo vähentyneet vuoden 1990 tasoon nähden](#) (30 % vuoteen 2021 mennessä). EU on linjannut, että vuoteen 2030 mennessä päästöjen pitäisi vähentyä 55 %. Vuoteen 2050 mennessä EU:n nettopäästöjen pitäisi olla nolla.

Ilmasto- ja ympäristöpolitiikka on viimeisen kymmenen vuoden aikana ottanut suuren harppauksen, mutta aikaa ei ole hukattavaksi, sillä riski laukaista peruuttamattomia muutoksia maapallon olosuhteissa on päivä päivältä lähempänä.

2.3. EU:ssa tehty ympäristö- ja ilmastotyö on uhattuna

Yhteiskuntamme kantavia rakenteita uudistetaan globaalisti vihreällä teollisuuspolitiikalla, ja regulaation keinoin tiukennetaan ympäristönsuojelua ja asetetaan päästörajoituksia. Saavutettu työ on uhattuna jos EU:n parlamentin voimasuhteet heilahtavat rajusti.

[Ilmasto- ja ympäristöpolitiikka on merkittävästi uhattuna](#) tulevilla vaaleilla, mikäli [konservatiivi- ja oikeistopuolueet saavat vaalivoiton](#). Mikään muu ala ei tule muuttamaan yhtä paljon kuin ilmasto- ja ympäristöpolitiikka, jos EU-parlamentin mielipide kääntyy ilmaston ja ympäristön vastaiseksi.

[Ympäristö ja ilmasto uhkaavat unohtua EU:n agendalta jo nyt, kun turvallisuus- ja talouspolitiikan aiheet valtaavat tilaa](#). Nyt on entistä tärkeämpää pitää ilmasto- ja ympäristöaiheita yllä osana vaalikeskusteluja.

Mielikuvaa ilmasto- ja ympäristöpolitiikan tärkeydestä murentaa retoriset vastakkainasettelut, jotka todennäköisesti myös siivittävät oikeisto- ja konservatiivipuolueiden voittoja. Seuraavat kappaleet purkavat näitä asetelmia. Ilmasto- ja ympäristöpolitiikka eivät ole vastaan talous- ja turvallisuuspolitiikkaa, vaan ovat sen ytimessä.

2.4. Emme ole tekemässä valintaa ympäristö- ja talouspolitiikan välillä

Ilmasto- ja ympäristöpolitiikka on talouspolitiikkaa, mm. [Green New Deal](#).

[Mielikuva EU:n ilmasto- ja ympäristöpolitiikasta rajoittava tekijänä suomalaiselle teollisuudelle elää vahvana](#). Kuitenkin hidastamalla vihreää siirtymää suomalaisessa ja Eurooppalaisessa teollisuuden uudistumisessa, teemme itsellemme karhunpalveluksen

vihreässä kilpailussa mm. Yhdysvaltojen ja Kiinan kanssa. Suomi ja Eurooppa menestyvät vain siten, että uudistamme teollisuuttamme progressiivisen ilmasto- ja ympäristöpolitiikan mukaisesti ja [kuljemme kansainvälisen vihreän kehityksen kärjessä tai vähintään mukana](#). Syrjäisen Suomen teollisuus ei menesty halpuutuskilpailussa tai lyhyillä jarrutusvoitoilla, sillä muualla on monesti paremmat/halvemmat edellytykset. Menestymme uudistamalla teollisuuttamme kansainvälisen kärjen mukana tai edellä, mikä käytännössä tarkoittaa ilmasto- ja ympäristöpolitiikan mukaista uudistumista -- mitään muuta menestymisen kannalta oleellista uudistumispolkua on mahdotonta nähdä.

Toisin sanoen, talouden nojaaminen olosuhteisiin "jotka vielä ovat pari vuotta mahdollista" haittaa kilpailukykyämme pitkällä tähtäimellä. Uusia työpaikkoja ja kestävyysmurrokseen perustuvaa kasvua tarvitaan kipeästi, ja tätä suuntaa ei tule hidastaa.

On hyödyllistä myös ilmaston kannalta kuormittaville aloille, että sääntely on ennakoitavaa, ja että EU:ssa jatketaan ilmaston ja ympäristön kannalta suotuisasti.

Ympäristönsuojelun ja päästö- ym. rajoitusten lisäksi katseen täytyy olla (vihreässä) teollisuuspolitiikassa, jolla tuotantorakenteita uudistetaan syvästi ja laajasti. Eli finanssi- ja elinkeinopolitiikka on nähtävä yhdessä ilmasto- ja ympäristöpolitiikan kanssa ja toisin päin (tietysti myös maatalous- ja metsäpolitiikan kanssa).

Euroopan strategisesta autonomiasta tulee yhä vahvemmin osa teollisuuspolitiikkaa, mikä kytkee sen myös ilmasto- ja ympäristöpolitiikkaan. Suomen on löydettävä rakentava tapa käydä neuvotteluja. Vanhaan uusliberalistiseen sääntelypolitiikkaan ei ole paluuta, nyt Suomelta vaaditaan näissä kehyksissä osaamista ja halua jatkuviin neuvotteleviin monenvälisiin prosesseihin.

2.5. Emme ole tekemässä valintaa ilmasto- ja turvallisuuspolitiikan välillä

[The Left and Future of Europe](#) -tilaisuudessa tutkija Timo Miettinen kommentoi, että EU-vaalit kiertyvät retoriselle vastakkain asettelulle progressiivisen ympäristöpolitiikan ja turvallisuuspolitiikan välillä. On tärkeää muistuttaa, että ilmasto- ja ympäristötoimet ovat turvallisuuspolitiikkaa, eivätkä niiden poissulkeva vaihtoehto. Ilmastomuutoksen hidastaminen ja siihen sopeutuminen ovat ensisijaisesti turvallisuustoimia.

Ilmastomuutoksella on *suoria vaikutuksia* Euroopan turvallisuuteen, mm. maastopalojen, tulvien ja ruokaturvan heikentymisen kannalta.

Ilmastomuutoksen hillitsemiseen tähtäävät toimet, kuten vihreä teollisuuspolitiikka, vahvistavat myös Euroopan strategista autonomiaa. Esimerkiksi fossiilisten polttoaineiden käytön hillitseminen vähentää riippuvuutta Venäjään ja venäläisiin fossiilisiin polttoaineisiin, joiden myynnillä Venäjä rahoittaa sotaansa Ukrainassa. Venäläisestä fossiilienergiasta irtaantuminen lisää eurooppalaista perusturvaa ja työllisyyttä. Eurooppaa ei voi täysin suojata fossiilisten polttoaineiden maailmanmarkkinahintojen rajuilta vaihteluilta. Vihreä teollisuuspolitiikka kuitenkin lieventää rajujen hintamuutosten yhteiskunnallisia seurauksia. EU:ssa käyttöön tulevat hiilitullit edistävät Euroopan omaa tuotantokykyä modernille yhteiskunnalle kriittisten teräksen, sementin ja lannoitteiden tuotannossa. Tämä myös lisää

maailmanlaajuista kykyä tuottaa terästä ja lannoitteita ilman fossiilisia polttoaineita. [Esimerkiksi lannoitevalmistaja Yaralle osa raaka-aineena käytettävästä ammoniakista tuodaan Venäjältä.](#)

Ilmastonmuutos ja luonnon köyhtyminen aiheuttavat myös *epäsuoria ja kasautuvia vaikutuksia Euroopan turvallisuuteen*. Osa maailman asutuista alueista on muuttumassa mahdottomiksi asua esimerkiksi kuumuuden ja veden puutteen vuoksi, mikä johtaa muuttoaaltoon myös Eurooppaan, sekä suurentaa sotien todennäköisyyttä, kun resursseista taistellaan. Vaikka muutokset aiheuttavat kärsimystä erityisesti niille, jotka ovat vähiten osallisia ympäristökatastrofiin, lisäävät rajat ylittävät ketjuuntuvat vaikutukset väistämättä epävakautta myös Euroopassa.

Pahimmillaan ilmaston ja ympäristön ajattelemisen turvallisuusnäkökulmasta johtaa yhä koveneviin otteisiin EU:n ulkorajoilla, uuteen ilmastonmuokkausteknologioihin perustuvaan vastakkainasetteluja lisäävään kilpavarusteluun ja maakaappauksiin. Erityisen huolestuttavaa on, että EU:ssa on jo aikaisemmin pohdittu ympäristöperustaisia aseellisia väliintuloja sellaisilla alueilla kuten Sahelissa ja Amazonissa, joiden sosiaalisen ja ekologisen kehityksen ajatellaan uhkaavan Euroopan unionin vakautta. Näissä skenaarioissa Euroopan unionin oma historiallinen ja nykyinen rooli yhtenä suurimmista ympäristön tuhoajista jää tunnistamatta ja käsittelemättä.

Siksi vasemmiston on välttämätöntä kirkastaa oma vaihtoehto ympäristön aiheuttamien uhkien torjumiseen ja taistella sen puolesta, niin Euroopan unionissa kuin sen ulkopuolellakin. Reaktiivisen ja pelokkaan tulipalojen sammuttamisen sijaan on pidettävä ensisijassa huoli siitä, että päästöt ja luontokato saadaan pysäytettyä, ja heti sen perään pienenemään. Varautumisessa nyt jo väistämättömiin muutoksiin on pidettävä huoli yhdenvertaisuudesta, joka käy mahdottomaksi, mikäli turvallisuuden ensisijaiseksi haltijaksi mielletään kansallisvaltion tai niiden muodostaman liiton suvereniteetti. Tällaiselle ajattelulle perustuva auttamattomasti vanhentunut turvallisuusajattelu on ollut osaltaan luomassa edellytyksiä ympäristökatastrofin kiihtymiselle, eikä se tarjoa analyyttisiä työkaluja juurisyihin puuttumiselle. Siksi vasemmiston tehtävänä on kyseenalaistaa tällaisen turvallisuusajattelun perusolettamukset, ja asettaa ekologioiden turvallisuus ulko- ja turvallisuuspolitiikan keskiöön.

Maailmanpolitiikan tilanne on haastava, ja siksi myös turvallisuusnäkökulmasta on keskityttävä toimenpiteisiin, jotka lisäävät ekologisesti kestävää hyvinvointia. Ruokaturvaan liittyvien haasteiden näkökulmasta on välttämätöntä edistää kasvispohjaista ruokavaliota EU-tasolla esimerkiksi maatalouspolitiikka uudistamalla. Vasemmisto on myös avainasemassa keskustelussa harvinaisista mineraaleista ja maankäytöstä.

2.6. Vihreä kolonialismi ja reilu siirtymä: Euroopan ainoa alkuperäiskansa uhattuna

Alkuperäiskansat suojelevat suurinta osaa maailman jäljellä olevasta biodiversiteetistä. Saamelaiset ovat Euroopan unionin alueen ainoa alkuperäiskansa. Saamelaiset asuttavat

Saamenmaata, joka koostuu Norjan, Ruotsin ja Suomen pohjoisosista sekä Venäjään kuuluvasta Kuolan niemimaasta.

Alkuperäiskansojen osallistuminen ilmasto- ja ympäristöhallintoon (ja tieteeseen) johtavat parempiin päätöksiin.

Ilmastomuutos ja luontokato vaikuttavat alkuperäiskansan elämään suoraan. Arktisilla alueilla tapahtuvat ilmastomuutoksen vaikutukset ovat suurempia ja nopeampia kuin aiemmin lähihistoriassa, ja ne tapahtuvat nopeammin kuin muilla maailman alueilla. Saamelaisten kulttuurimaisemaan kohdistuvat ilmastomuutoksen aiheuttamat vaikutukset ovat laajoja ja kauaskantoisia. Saamelaisten kulttuurin on jo nyt täytynyt sopeutua muuttuneisiin ympäristöolosuhteisiin.

Suorien vaikutusten lisäksi, ilmastotoimet aiheuttavat kumulatiivisia vaikutuksia Saamenmaalle. Toimia, jotka ilmastotoiminnan nimissä ottavat haltuun alkuperäisväestön asuttamia ja käyttämiä maita ja vähentävät itsemääräämisoikeutta, sanotaan vihreäksi kolonialismiksi. Tästä esimerkkinä mm. [saamelaisnuorten mielenosoitus Fosenin tuulivoimapuistoa vastaan. Saamelaisneuvoston mukaan](#) ilmastotoimet ovat ajaneet ”alkuperäiskansoja pois perinteisiltä alueiltaan, ja alkuperäiskansoja jatkuvasti kriminalisoidaan valtion sääntelyn ja hallintokäytäntöjen sekä hallituksen luonnonsuojelumenetelmien vuoksi” (Saamelaisneuvosto, 2023, s. 31, *käännös*).

Suomalaisesta näkökulmasta näyttää siltä, että alkuperäiskansojen yhteisöjä ei ole tunnustettu asianosaisina reilun siirtymän politiikassa. Esimerkiksi Vasemmistoliiton vuoden 2020 "Oikeudenmukaisen siirtymän ohjelma" ei mainitse lainkaan alkuperäiskansoja. Tämä saattaa johtua siitä, että oikeudenmukainen siirtymä alun perin kehitettiin työvoimakaskeuseksi käsitteenä, jossa keskeisenä kiinnostuksen kohteena olivat menetetyt työpaikat.

Saamenmaan kannalta sekä ilmastomuutoksen ehkäisy että sopeutuminen (mitigation & adaptation) tarkoittavat merkittäviä näkökulman tarkennuksia. Käytännössä *sopeuttaminen* voisi tarkoittaa saamelaiskulttuurin turvaamista ja vahvistamista. Tarvitaan ekosysteemien ja kulttuurin tulevaisuudenkestävyyden sisällyttämistä sopeutumisen määritelmään. (Markkula, Turunen & Rasmus, 2019). Valitettavasti pohjoinen sopeuttaminen on lipsahtanut esimerkiksi [Lapin sopeuttamisstrategiassa](#) tarkoittamaan elinkeinoelämän sopeutumista uusiin ekosysteemioloihin.

Ilmaston lämpeneminen muuttaa saamelaisten kotiseudun ekosysteemiä, altistaen alueen uusille ja voimistuville maankäytön kilpailuille ja kumulatiiviselle ekstraktivismille. Jos 'sopeutumista' tarkastellaan *yritysten sopeutumisena* ilmaston lämpenemisen avaamiin mahdollisuuksiin, uhka Saamenmaan elämäntavan säilymiselle on moninkertainen jo suorien ilmaston ja ympäristömuutosten aiheuttamien vaikutusten lisäksi. Yksi tutuimmista esimerkeistä tästä on arktinen öljynporaustoiminta. Kun jää sulaa, voidaan porata enemmän öljyä.

Vihreän kolonialismin suhteen on oltava tarkkana. Monet Saamenmaan alueelle tunkeutuvat hankkeet ovat pääasiassa taloudellisiin intresseihin motivoitu, jotka jälkikäteen leimataan

vihreiksi hankkeiksi. Yksi esimerkki on Jäämeren rata: vaikka investoinnit julkisiin rautateihin ovat tärkeä osa kestävyys siirtymään, esimerkiksi Jäämerenrata-hanke kytkeytyy 'Polar Silk Road'-ajatteluun, jossa arktisia luonnonresursseja otetaan intensiivisemmin käyttöön ympäristön muuttuessa tällaisille hankkeille suotuisemmiksi. Samaten boreaalisen metsän tuottavuuden ja peiton lisääntyessä metsätalouden toiminnot ja niiden sivuvaikutukset, kuten tierakentaminen, saattavat voimistua ja laajentua. Tämä vaikuttaa suoraan biodiversiteettiin ja poronhoitoon (Jaakkola, Juntunen & Näkkäläjärvi, 2018).

Omavaraisuuden lisäämiseksi Euroopan unioni haluaa vähentää riippuvuuttaan Kiinasta, mikä puolestaan niin ikään lisää mm. Saamenmaan kohdistuvaa painetta. Nyt jo [kokonaiset kaupungit joutuvat siirtymään](#) kaivostoiminnan tieltä. Siksi juuri nyt on kriittisen tärkeää käydä keskustelu siitä, mikä määrä harvinaisia mineraaleja ylipäänsä tarvitaan ja miksi. Jos aineet ovat alkujaankin niukkoja, on myös turvallisuusnäkökulmasta itsestäänselvää, ettei niitä voi haaskata arjen kulutustuotteisiin, kuten yksityisomisteisiin sähköautoihin. Tässä tuotanto- ja kulutustarpeiden kriittisessä uudelleenarvioinnissa turvallisuuden näkökulmasta on vasemmistolla keskeinen rooli työntekijöiden, työttömien ja ekologioiden puolustajana yli kansallisvaltiörajojen.”

Euroopan ainoan alkuperäisväestön, saamelaisten ja Saamenmaan, itsemääräämisoikeutta tulee vahvistaa osana ilmasto- ja ympäristöpolitiikkaa.

2.7. Miksi EU:n ilmasto- ja ympäristöpolitiikasta on tärkeää puhua

Vaikka kyseessä on tietysti ensisijaisesti vasemmiston vaalivoittoon tähtäävät kampanjat, keskustelut ympäristöstä ja ilmastosta ja EU:n kriittisestä globaalista roolista ovat tärkeitä nostoja kansallisessa keskustelussa.

Suomen nykyinen hallitus on ollut jo vesittämässä äärimmäisen kriittisiä EU-päätöksiä tänä keväänä:

- [yritysvastuulaki](#)
- [ennallistaminen](#)

On äärimmäisen tärkeää ylläpitää julkista keskustelua siitä miten Suomi vaikuttaa EU:ssa.

Tärkeää olisi myös pystyä kehystämään keskustelu ja löytämään ratkaisuja niin, että EU- ja ilmasto- ja ympäristöpolitiikka ei ole pientilatuottajien, kuten maatalouden ja metsänomistajien, vastaista politiikkaa, vaan että ennakoitavuus ja yhteinen suunta on löydettävissä, ja reilu siirtymä tarkoittaa käytännössä viestin suuntaamista ja muotoilua juuri näille murroksen alla oleville elinkeinoille ja pientuottajille.

Johdannon lähteet:

Johdannossa on käytetty asiantuntijakommentteja mm. [Teemu Vaarakallioltta](#) turvallisuuden osalta.

Markkula, I., Turunen, M., & Rasmus, S. (2019). A review of climate change impacts on the ecosystem services in the Saami Homeland in Finland. *Science of the Total Environment*, 692, 1070-1085.

Saami Council (2023) Climate Change in Sápmi – an overview and a Path Forward.
Available at: <https://www.saamicouncil.net/documentarchive/sami-climate-report>

Jaakkola, J. J., Juntunen, S., & Näkkäläjärvi, K. (2018). The holistic effects of climate change on the culture, well-being, and health of the Saami, the only indigenous people in the European Union. *Current environmental health reports*, 5, 401-417.

3. EU:n ilmastosääntelyn kiintopisteet

EU:ssa on sääntelyä ilmastoon ja ihmisten teollisen toiminnan kestävytyteen liittyvistä tavoitteista ja vaatimuksista useissa eri EU:n direktiiveissä ja asetuksissa. EU-sääntelyä päivitettäessä on tapana yhdistää muutokset lukuisiin eri kohtiin sääntelyä ns. ”sääntelypaketeiksi” (legislative package). Tällaisia ovat esimerkiksi viime vuosien ”Fit for 55” -paketti. EU:lla on myös aihekohtaisia strategioita, kuten biodiversiteettistrategia.

Nostaja ilmaston kannalta merkittävästä EU-sääntelystä:

- Uusiutuvan energian direktiivi (RED)
- Energiatohokkuusdirektiivi (EED)
- Energiaverodirektiivi (ETD)
- EU:n päästökauppadirektiivi (ETS)
- Maankäyttöä, maankäytön muutosta ja metsätaloussektoria koskeva asetus (LULUCF)
- EU:n taakanjakoasetus
- EU:n hiilirajamekanismi (CBAM, Carbon Border Adjustment Mechanism, ”Hiilitulli”)
- EU:n ennallistamisasetus
- EU:n kestävä rahoituksen luokittelujärjestelmä (Taksonomia-asetus)
- Rakennusten energiatohokkuusdirektiivi (EPBD)

Yhteistä suurelle osalle näistä on se, että niissä linjataan melko yksityiskohtaisia, ratkaisukeinoita vaatimuksia ja tavoitteita. Käytännössä nämä ovat merkittävässä määrin eri jäsenmaiden muovaamaa teollisuus- ja energiapolitiikkaa. Edistettäviä tai vastustettavia muutoksia tulee varmasti säännöllisesti vastaan jokaiseen poliittiseen makuun. Ilmastokriisin suuren kuvan kannalta tärkein rooli on kuitenkin EU:n ilmastotavoitteiden kunnianhimon tason määrääjillä:

- 1. Päästökauppa**
- 2. Päästökaupan ulkopuoliset alat (ns. taakanjako)**
- 3. Maankäyttösektori**

Näille jokaiselle on määritelty omat päästövähennystavoitteet, jotka yhdessä muodostavat EU:n päästövähennysten kokonaistavoitteen. Näiden kolmen lisäksi tulevaisuudessa käyttöönotettava hiilirajamekanismi on potentiaalisten ilmastovaikutustensa laajuudessa samaa suuruusluokkaa.

Päästökauppa: sisältää suuret sähkön- ja energiantuotantolaitokset ja suuret teollisuuslaitokset. Tämän rinnalle astuu vuonna 2027 tai 2028 käyttöön toinen erillinen päästökauppa (omalla erillisellä päästöjen hinnallaan), joka kattaa tieliikenteen sekä ns. erillisten polttoainetoimitusten kohteet. Näihin kuuluu esimerkiksi rakennusten erillislämmitys niihin toimitettavalla öljyllä, joidenkin työkonien polttoaineet, suuri osa nykyisen päästökaupan ulkopuolella olevasta energiantuotannosta sekä tietyn teollisuuden osan polttoaineiden hiilidioksidipäästöt.

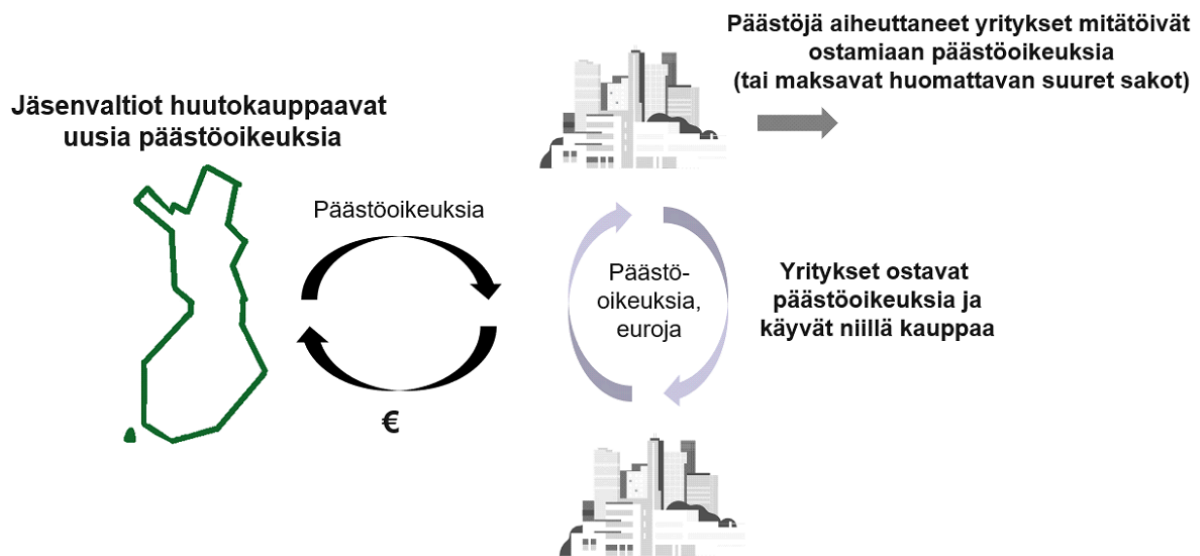
Taakanjakosektori: sisältää nykyisellään rakennusten erillislämmityksen, työkoneet, kaiken liikenteen, maatalouden, jätehuollon ja fluoratut kasvihuonekaasut (F-kaasut). Näistä osia siirtyy omaan erilliseen päästökauppaansa 2027/2028.

Maankäyttösektori: sisältää maankäytön, maankäytön muutosten ja metsänhoidon aiheuttamat nielut ja päästöt. Erittäin keskeinen biodiversiteettikriisille ja ennallistamiselle.

3.1. EU:n päästökauppa (EU ETS)

Päästökauppasektori kattaa noin 40% EU:n alueen kasvihuonekaasupäästöistä.

Käyttöönottonsa jälkeen, päästökauppasektorin päästöt ovat myös vähentyneet jo 37%.

- Vuosittain, EU:n alueella myönnetään vuosi vuodelta pienentyvä määrä uusia päästöoikeuksia
- Yritykset voivat säilyttää ostamiaan päästöoikeuksia varastossa tulevaisuutta varten. Päästökauppa ei siis aseta pitävää vuosittaista päästökattoa. Päästökauppa rajaa päästökauppasektorin pitkän ajan yli summatut kokonaispäästöt.
- Päästöoikeuden hinta tekee vähäpäästöisistä ratkaisuista kilpailukykyisempiä fossiilisiin verrattuna. Tämä johtaa yritysten investointeihin vähäpäästöisempiin ratkaisuihin.
- Päästöoikeuksien huutokauppaamisesta syntyvät tulot menevät suurimmalta osin jäsenvaltioiden omiin budjetteihin. Päästökauppatulojen käytöstä säädellään erikseen. Jäsenvaltioiden täytyy esimerkiksi käyttää tietty osuus päästöjä vähentävien hankkeiden tukirahoitukseen.

Päästökaupasta puhutaan usein ”markkinaehtoisena ratkaisuna”, koska päästöoikeuksien hinta määräytyy niiden kysynnän ja tarjonnan mukaan. Päästökauppa on kuitenkin puhtaasti poliittisesti rakennettu työkalu, jonka tehoa on mahdollista poliittisilla päätöksillä vesittää, ylläpitää tai tehostaa. **Yksi ilmaston kannalta tärkeimpiä tekoja EU:ssa on suojella ja kehittää päästökauppaa yhä kunnianhimoisemmaksi.**

Päästökaupan vahvuudet

- **Keino sitoa suurempi alue yhteiseen päästövähennystavoitteeseen.** Täysin välttämätöntä ilmaston kannalta. Yksin Suomi ei tätä ratkaise. Päästökaupalla mukaan saa koko EU:n yhdellä ainoalla päätöksellä/mekanismilla.
- **Päästökauppa on jo olemassa.** Uuden yhtä laajan päästövähennysmekanismin muodostaminen ja poliittinen hyväksyntä veisi varmasti aikaa.
- **Taloudellisesti tehokas tapa saada aikaan päästövähennyksiä.** Päästövähennyksiin investoidaan siellä, missä se on kannattavinta ja missä kykyä puhtaampiin ratkaisuihin investoimiseen löytyy.
- **Pidemmän ajan yli vaikuttava keino.** Suurimmassa osassa tapauksista päästökauppa ei aiheuta yhtäkkistä voimakasta muutosta. Tämä pehmentää sosiaalisia ja yhteiskunnallisia sivuvaikutuksia, joita nopeilla muutoksilla on. Poikkeuksiakin löytyy: Suomessa turpeen poltto energiaksi menetti kannattavuutensa harvinaisen nopeasti päästökaupalle tyypilliseen verrattuna.

Päästökaupan vaaranpaikat

- **Kansallisten päätösten osittainen vesittäminen.** Esimerkki: hiilivoimalat ovat osa päästökauppasektoria. Jos Suomessa säädetään kivihiilen energiakäytön kieltö, niin hiilivoimaloiden sulkeminen Suomessa ei vaikuta EU-tason päästöihin. Se vain vapauttaa niiden hiilivoimaloiden verran päästöoikeuksia myytäväksi muualle EU:ssa. Päästökauppasektorilla olevan toiminnan päästövähennykset ovat tasan päästökaupalle asetettujen päästötavoitteiden suuruisia, eivätkä yhtään suurempia. Jäsenmaiden kansallisista toimista huolimatta.
(Toisaalta, ne ovat päästötavoitteiden suuruisia! Koko EU:n alueelle!)
  - **Kritiikki 1: Mahdollista kiertää.** Tämän ongelman voisi kiertää sillä, että jokin taho sitoutuisi ostamaan ja mitätöimään kansallisten toimien edestä päästöoikeuksia ns. ”ylimääräisenä” vaikka ei ole aiheuttanut päästöjä. Tämä aidosti tiukentaisi päästökauppasektorin päästövähennysten tahtia. Halukkaita tällaisen laskun maksajiksi on valitettavan vaikea löytää. Yksittäisten hiilivoimaloiden tapauksessa lasku on helposti kymmeniä miljoonia euroja.
  - **Kritiikki 2: Reaalipolitiikka.** Päästökauppa on työkalu, jota voidaan muokata (tai jopa kokonaan poistaa) politiikalla. Päästökaupan sisäinen kirjanpito ei ole täysin, absoluuttisen varma päästövähennys. Todennäköinen mutta ei tyystin varma. Suljettu ja sen jälkeen romutettu hiilivoimala ei sen sijaan tule koskaan takaisin, ei edes poliittisilla päätöksillä. Kansalliset toimet voivat siis asettaa ”lattian”, jota huonommaksi todellisuuden tilaa on vaikea saada.
  - **Kritiikki 3: Teollisuuspolitiikka.** Voi olla kansallinen teollisuuspoliittinen etu ”pakottaa” vihreä siirtymä tapahtumaan Suomessa nopeammin kuin muualla.
- **EU:n sisäinen oikeudenmukaisuus.** Päästökauppa ohjaa vähäpäästöisten ratkaisujen investointeja sinne, missä se on kustannustehokasta. Tämä on hyvä. Todellisuudessa investoinnit valitettavasti tapahtuvat myös siellä, missä valmista työvoiman osaamista ja halpaa pääomaa on tarjolla. Tällöin kustannustehokkaat

investoinnit voivat jäädä tekemättä erityisesti EU:n köyhemmissä maissa. Heille jää kätehen hitaasti nouseva energian hinta, jolle eivät välttämättä voi paljoa. Tämä oli tilanne esimerkiksi Puolassa vielä jonkin aikaa sitten. Nyt Puolassa on herätty siihen, että heidän on aivan pakko päästä hiilivoimastaan eroon ja pian (tai muuten ovat energian hinnan kanssa ongelmassa).

- **Ongelma havaittu:** Tulossa olevan uuden polttoaineiden kaupan päästökaupan huutokauppatuloista osa on säännelty pakollisesti osaksi EU:n ilmastotoimien sosiaalirahastoa.
- **Päästökauppa on altis politiikalle.**
  - Päästökauppasektorin päästökehityksen määrittää poliittisesti sovittu päästöoikeuksien myöntämismäärien vähenemisen tahti. Tämä on täysin poliittisesti päätettävissä. Toistaiseksi tätä on hitaasti kiritetty tiukemmaksi.
  - Päästökauppaan liittyy erilaisia ”vakausmekanismeja” joiden kautta ostetaan varastoon ja vapautetaan päästöoikeuksia yrityksille myytäväksi. Näiden nimellinen tarkoitus on tasoittaa päästöoikeuksien hinnan heilahteluita. Tämän roolin nämä ovat hoitaneet, mutta sen lisäksi vakausmekanismit ovat olleet jatkuvan poliittisen väännön kohteena. Perusteluita päästöoikeuksien vapauttamiseksi (ja päästöjen hinnan laskemiseksi/päästöjen lisäämiseksi) on nähty kaikkialta yksittäisten maiden sähkön hinnoista koko EU:n tason talouden kehitykseen.
- **Päästökauppa osuu pienituloisiin.** Päästökaupan päästömaksut ovat luonteeltaan kulutusveron kaltaisia. Sähkön tuotanto ja energiaintensiivinen teollisuus siirtävät päästöoikeuksien hinnat tuotteidensa hintoihin siinä määrin kuin suinkin kykenevät. Vaihtoehtoinen idea päästökaupan tulojen käyttämiseksi olisi ollut ns. ”hiiliosinko” eli kerättyjen päästömaksujen takaisin jakaminen perustulon kaltaisesti. Valitettavasti EU:n päästökauppa ei sisällä hiiliosinkoa ja tarvitsee siten tuekseen hyvinvointivaltiota. Eniten päästökauppa osuu paljon sähköä kuluttaviin omakotitaloasujiin, jotka eivät välttämättä ole yhteiskunnan pienituloisimpia.
- **Hiilivuoto ja päästöoikeuksien ilmaisjako.** Hiilivuoto on ajatus siitä, että:
  - päästöjen hinnoittelu johtaa EU:ssa toimivien yritysten siirtymiseen EU:n ulkopuolelle, missä päästöistä ei tarvitse maksaa tai
  - että EU:n ulkopuoliset korkeapäästöiset tuottajat kilpailevat EU:n sisäiset vähäpäästöiset tuotteet pois markkinoilta.

Hiilivuoto on kiistanalainen konsepti, jonka mittaaminen ja todentaminen on vaikeaa. Ilmiö on todennäköisesti todellinen mutta pieni. Tämä ei tietenkään vähennä huolta hiilivuodosta eikä mahdollista huolta EU:sta poistuvista työpaikoista.

EU:ssa on pyritty minimoimaan mahdollinen hiilivuoto jakamalla tietyille hiilivuodolle mahdollisesti alttiille teollisuuden osa-alueille osa heidän tarvitsemistaan päästöoikeuksista ilmaiseksi (ilmaisjakoa on myös joillekin osa-alueille, joissa hiilivuoto on mahdotonta, kuten kaukolämmön tuotanto).

Tämä päästöoikeuksien ilmaisjako vesittää päästökaupan tarkoitusta perustavanlaatuisesti ja on yksi esimerkki päästökaupan alttiudesta politiikalle. Ilmaisjako jaetaan menneisyydessä toteutuneiden päästömäärien perusteella ja yritykset osaavat kyllä laskea tämän mukaan talouteensa. Tällöin ilmaisjako aina tekee todellisten kasvihuonekaasupäästöjen aiheuttamisesta halvempaa. Ilmaisjako myös vaikeuttaa puhtaampiin ratkaisuihin investoimista: fossiilisista puhtaampaan siirtymällä menettää ilmaisjaon päästöoikeudet. Ilmaisjako on väliaikainen ratkaisu ja

jatkuu teollisen toiminnan sektorista riippuen jopa hieman 30-luvun puolelle.
Ilmaisjakoa parempaa ratkaisua hiilivuodolle haetaan ns. ”hiilitulleista” eli hiilirajamekanismista.

3.2. EU:n hiilirajamekanismi (CBAM)

EU:n alueella valmistettujen tuotteiden hinnassa on mukana tuotteen valmistuksessa aiheutuneista päästöistä maksettujen päästöoikeuksien hinta. Tämä tekee EU:n alueen tuotannosta kalliimpaa ja vähemmän kilpailukykyistä verrattuna EU:n ulkopuoliseen tuotantoon. Tuontitavaran valmistamisessa aiheutuvat päästöt eivät tällä hetkellä ole EU:n kirjanpidossa eivätkä päästöjen hinnoittelun alla. Tämä kiertää EU:n ilmastotavoitteita ja on osaltaan mahdollistamassa korkeita kulutusperäisiä päästöjä.

EU:n hiilirajamekanismin tarkoituksena on hinnoitella päästöt myös EU:hun tuotaville tuotteille. EU:n ulkorajalla, tuotteiden tuojan tulee maksaa kyseisten tuotteiden valmistuksessa syntyneistä päästöistä EU:n päästökaupan päästöjen hintaa vastaava rajamaksu.

Hiilirajamekanismi otetaan käyttöön vaiheittain. Vuodesta 2026 lähtien hiilirajamekanismi koskee tiettyjä päästöiltään erityisen suuria ja kirjanpidoltaan helppoja tuontitavaran sektoreita: terästä, sementtiä, lannoitteita, sähköä, alumiinia ja vetyä.

Jotta EU voi todeta hiilirajamekanismin olevan WTO:n sääntöjen mukaisen eikä siten “keinotekoinen este kaupalle” tai ns. avointa kauppasotaa, niin

1. Hiilirajamekanismia ei nimetä “hiilitulliksi” tai tullimaksuksi,
2. tuojamaassa mahdollisesti olevan oman päästökaupan hinta sallitaan vähennettäväksi rajamaksusta ja
3. hiilirajamekanismin maksujen tulee koskea samalla logiikalla tasapuolisesti kaikkia.

Käytännön tasolla hiilirajamekanismi kuitenkin on kauppasota ilmaston puolesta. Tulliluontoisia maksuja korkeapäästöisistä tuotteista. Selkeimmin hiilirajamekanismi on kauppasotaa suuripäästöisiä tuojamaita kuten Kanadaa, Kiinaa, Yhdysvaltoja, Etelä-Afrikkaa, Brasiliaa ja Turkia vastaan. Tämä myös näkyi hiilirajamekanismin valmisteluvaiheessa. Yhdysvalloista tuli huomattavan voimakkaita kannanottoja EU:n hiilirajamekanismia vastaan, hiilirajamekanismin synnyn estämiseksi. Niin sanotusti, siellä älähdetään minne osutaan. Kiinan reaktio on ollut rakentavampi: Kiinan omien kansallisten päästökauppakokeilujen jatko.

Hiilirajamekanismin hyötyjä:

- **Suoraselkäisyys ilmastotavoitteissa.** Jos tuontitavaran kulutusperäiset päästöt eivät ole mukana ilmastotoimissa, EU:ssa nautitaan korkeilla päästöillä tuotetusta

ulkomailta tuodusta elintasosta jokseenkin tekopyhästi. Hiilirajamekanismi korjaa tätä.

- **Suojaa EU:n työpaikkoja.** Hiilirajamekanismin kanssa, EU:n oma tuotanto kilpailee samalla viivalla tuontitavaroiden kanssa. Ilman hiilirajamekanismia, kilpailukyky on päästöjen hinnan verran heikompi.
- **Selkeästi Suomen etu.** Päästökauppa ja hiilirajamekanismi yhdessä pakottavat päästöjen hinnan tuotteiden hintaan EU:n sisämarkkinoilla. Tämä vahvasti suosii niitä EU-maita joiden energian päästöintensiteetti on matala, kuten Suomea. Suomen viennistä 55% on EU:n sisäistä. Esimerkkinä, hiilirajamekanismin lähestyvä käyttöönotto on varmasti yksi suuri motivaatio SSAB:n vähäpäästöisen teräksen tuotantoon investoimisen takana (Ruotsiin). SSAB:n omien kannanottojenkin mukaan vastaavat investoinnit Suomeen olisivat vain ajan kysymys.
- **EU:sta (suurta) kokoaan suurempi päästövähennysten ajuri.** Keinot, joilla olisi mahdollista saavuttaa EU:n skaalaakin suuremmat päästövähennykset ovat harvinaisia. Hiilirajamekanismi on globaali päästövähennyskeino, koska se tekee päästövähennyksistä taloudellisesti kannattavampia EU:hun tuotteita tuovissa maissa.

Hiilirajamekanismin haittoja:

- **Heikentää köyhien maiden kykyä ansaita EU-viennillä.** Valitettavasti hiilirajamekanismi ei osu pelkästään teollistuneisiin, suursaastuttaviin maihin. Päästövähennyksiin investoivien (ja niihin kykenevien) maiden keskinäisen kerhon, joka käy kauppaa keskenään. Heikommissa asemassa olevien maiden toimesta on tällaisia rakenteita on kutsuttu esimerkiksi ”ilmasto-klubeiksi” ja kauppasodaksi.
- **Nostaa tuontitavaroiden hintaa.** Täysin väistämätön seuraus, jos EU:n omaa tuotantoa ja työpaikkoja on tarkoitus suojella. Sama seuraus kuin protektionistisista suojatulleista.
- **Lisää jännitteitä maiden välillä.** Suuripäästöiset maat näkevät hiilirajamekanismin uhkana.

Ilmaston, EU:n ja suomalaisten työpaikkojen kannalta olisi erittäin arvokasta laajentaa hiilirajamekanismi koskemaan mahdollisimman laajaa osaa tuontitavarasta. Nykyisten päätösten mukainen hiilirajamekanismin kokeilu kattaa kuitenkin vain joitain (keskeisiä) teollisuuden sektoreita.

EU-vaalien kannalta oleellisesti, yhdistetty päästökauppa ja hiilirajamekanismi tarjoavat vastauksia joihinkin perustavanlaatuisiin EU:ta ja ilmastotoimia koskeviin poliittisiin kysymyksiin:

1. **”Suomen päästöt ovat mitättömät, globaalisti Suomen ilmastotoimilla ei ole mitään väliä.”**
  - Kaikilla päästöillä on väliä. Päästöt ovat ”kasautuva ongelma”, kaikkien päästöjen summa ohjaa ilmastonmuutoksen kriisiytymistä.
  - Mutta, ei Suomi tätä yksin ratkaise. Se on totta. Tämän takia EU on tärkeä, EU:n kautta sitoutetaan paljon suurempi joukko mukaan ilmastotoimiin.

- Hiilitullien avulla vuodesta 2026 lähtien, EU kiristää koko muuta maailmaa päästövähennyksiin. Tämän vaikutus on globaali.
- Päästökaupan ja hiilitullien lisäksi, Suomella on tarjottavaa EU:hun maankäytön päästöjen ja nielujen osaamisessa. Vaaditaan muilta jäsenmailta yhtä tarkkaa todellisten nielujen selvittämistä kuin mitä itse teemme!
- Vasemmistolla on tärkeää olla edustusta EU-parlamentissa, jotta näitä laajavaikutteisia ilmastotekoja voidaan suojella, ylläpitää ja kehittää. Vasemmistossa myös tiedostetaan, että ilmastotoimet ja teollisuuden murros luovat tarvetta hyvinvointivaltiolle, tulonsiirroille ja sosiaalipolitiikalle ylipäätään.

2. “Ilmastotoimet tuhoavat Suomen talouden ja työpaikat!”

- Käynnissä on joka tapauksessa globaali teollisuuden murros kohti kestävämpiä tapoja tuottaa ja valmistaa. Vanhaa teollisuutta suljetaan, uutta avataan.
- Suomen energia on jo selvästi vähäpäästöisempää kuin EU:ssa keskimäärin. EU:n laajuinen päästökauppa ja sen vahvistaminen on Suomelle kilpailuetu EU:n sisällä. EU:ssa muut (keskimäärin) maksavat Suomea enemmän toiminnastaan syntyvistä päästöistä, koska teemme Suomessa asiat paremmin, vähemmän päästöin.
- Tämä tarkoittaa parempia mahdollisuuksia investointien ja työpaikkojen saamiseen Suomeen, uudistuvan teollisuuden investoinneista.
  - i. Suomen suuri uusiutuvan sähkön lisäpotentiaali (tuulivoima) myös tukee puhtaamman teollisuuden investointeja.
- Vuonna 2026 käyttöön tulevat hiilitullit tasaavat pelikenttää niin, että EU:n ulkopuolinen korkeilla päästöillä (ilmaiseksi päästäen) tehty tuotanto ei enää saa kilpailuetua EU:n sisämarkkinoilla.

EU:n ilmastotavoitteiden suuri kuva (Ympäristöministeriö):

<https://ym.fi/euroopan-unionin-ilmastopolitiikka>

EU:n päästökaupasta (EU):

https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets_en

EU:n hiilirajamekanismista (EU):

https://taxation-customs.ec.europa.eu/carbon-border-adjustment-mechanism_en

EU:n hiilirajamekanismin vaikutukset EU:n ulkopuolella (S&P Global):

<https://www.spglobal.com/commodityinsights/en/market-insights/latest-news/energy-transition/022423-infographic-cbam-countries-hit-hardest-eu-carbon-border-tax>

4. Ennallistaminen

Ville Hallikainen, MMT, dos.

4.1. Mistä on kysymys?

EU:n ohjelmissa ja direktiiveissä on kiinnitetty huomiota ilmastonmuutoksen ohella luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen hidastamiseen ja lopettamiseen. Esimerkiksi Vesipuidedirektiivi kohdistuu vesimuodostumien tilan huonontumisen pysäyttämiseen ja Euroopan jokien, järvien ja pohjaveden ”hyvän tilan” saavuttamiseen, lintudirektiivi koskee kaikkien EU:n alueella asuvien lintulajien suojelua ja Natura-ohjelmalla suojellaan Euroopan maiden alkuperäistä luontoa, mutta myös lajistoltaan arvokkaita kulttuuriympäristöjä (esimerkiksi lehtoniityt).

EU:n ennallistamisasetus on hyväksytty Euroopan parlamentissa, mutta useat maat - mm. Suomi nykyhallituksen päätöksellä - eivät ole hyväksyneet sitä Euroopan neuvostossa eli se ei ole vielä voimassa ja sen hyväksymiseksi yritetään taivutella riittävästi valtioita, jotta se tulisi voimaan. Oikeisto on lobannut Suomessa ennallistamista vastaan erilaisilla kauhuskenaarioilla maanomistajien oikeuksien polkemisesta ja kauheista kustannuksista, usein unohtaen mainita, että asetukseen liittyviä toimia on toteutettu ja toteutetaan maassamme viranomaisten omana työnä tai em. EU-ohjelmien ja direktiivien avulla. Vaikka asetus ei enää todennäköisesti tule takaisin Euroopan parlamenttiin, on sinne valittavien ehdokkaiden syytä vaalikentillä osata vastata siihen liittyviin kysymyksiin.

4.2. Luonnon suojelusta luonnon ennallistamiseen

Suomen ensimmäinen Luonnonsuojelulaki säädettiin 1923. Laki oli aikaansa edellä ja nykyinenkin Luonnonsuojelulakimme perustuu paljolti siihen. Ensimmäiset kansallis- ja luonnonpuistot perustettiin 1938. Euroopan parlamentti hyväksyi ennallistamisasetuksen tänä keväänä. Asetus on vielä tätä kirjoitettaessa Euroopan neuvoston hyväksymisprosessissa.

Tuonnetun pohditaan ennallistamista ja sen suhdetta suojeluun. Ennallistaminen on poliittisessa kielessä tärkeä käsite, mutta ei aivan ongelmaton. Sille on useita läheisiä käsitteitä, kuten luonnonhoito.

Yksi peruskysymys liittyen ennallistamiseen on: mikä on se ”nollapiste”, jonka mukaan ennallistetaan. Jossain asetuksen valmisteluvaiheessa kummitteli vuosi 1952 merkkipaaluna, jolloin vallinneeseen tilaan ekosysteemejä olisi palautettava. Tuo vuosiehdotus perustui ajatukseen luontotyypin sen aikaisista levinneisyyksistä ja ympäristön muutokseen liittyvien tietojen saannista. Vuosiluku vertailukohtana poistettiin ehdotuksesta ja myöhemmissä versioissa viitataan referenssinä luontotyypin historialliseen levinneisyyteen. Suomen oloissa merkkivuosi 1952 olisi tiennyt esimerkiksi metsiä, joiden

puuvarat ja niiden kasvu olisi ollut suunnilleen puolet nykyisestäään. Toki metsien eliölajisto lienee ollut nykyistä monimuotoisempi metsien rakennepiirteiden ym. seikkojen vuoksi.

Olen liittänyt tekstin yhteyteen joitakin tieteellisiä artikkeleita, joista voi saada lisätietoa käsiteltävistä asioista. Ennallistamisasetuksesta olen koettanut poimia keskeisiä kohtia eri ekosysteemeihin liittyen.

Riittävätkö nykyiset ja mahdolliset suojelualueet pelastamaan Suomen luonnon monimuotoisuuden?

Suomen pinta-alasta on suojeltu luonnonsuojelu- ja erämaaleilla noin 10 %. Lisäksi alueita on jonkin verran siirretty muilla päätöksillä talouskäytön ulkopuolelle joko osittain tai kokonaan. Koska luontoon kohdistuva taloudellinen toiminta - maa- ja metsätalous, rakentaminen maa- ja vesialueilla ym. - uhkaa ekosysteemien ja luontotyyppien luonnontilaa ja luonnon monimuotoisuutta, suojelualueilla on nyt ja tulevaisuudessa tärkeä rooli luonnon monimuotoisuuden suojelussa. Suojelualueiden määrä ja pinta-alaosuus ei kuitenkaan turvaa, ainakaan näin vähäisellä osuudella, suojelutavoitteiden toteutumista. Siihen vaikuttaa myös alueiden sijainti ja laatu.

Joidenkin ekosysteemien, kuten metsien, osalta ihmisen toiminta on muuttanut luontoa jo niin paljon, että kattavan ja monimuotoisuutta parhaalla tavalla tukevan suojelualueverkoston luominen on mahdotonta.

Esimerkiksi Euroopan alueella vuonna 2018 tehdyn tutkimuksen mukaan (ei sisällä Venäjän metsiä) Suomen luonnontilaisten metsien osuus on Euroopan suurin, 2,9 %. Eri selvityksissä määrät ja osuudet vaihtelevat sen mukaan, mitä luonnontilaisella metsällä tarkoitetaan. Osuus on kuitenkin vähäinen peilaamalla vaikka akateemikko Ilkka Hanskin esittämää 30 % ja 30 %:n periaatetta vasten: 30 % ekosysteemistä tulisi olla ns. monikäyttöaluetta ja tästä 30 % suojeltua. Tuloksena olisi noin 10 %:n suojeluaste. Hanski päätyi näihin osuuksiin luonnon pirstoutumis- ja metapopulaatiotutkimustensa kautta (ks. Kotiaho, J. S. (2017). *On effective biodiversity conservation, sustainability of bioeconomy, and honesty of the Finnish forest policy. Annales Zoologici Fennici*, 54(1-4), 13-25. <https://doi.org/10.5735/086.054.0104>).

Varsinkin eteläisimmässä Suomessa luonnontilaisen tai sen kaltaisen metsän osuus on hyvin vähäinen, suojeltuna tai suojelun ulkopuolella. Pohjoisessa tilanne on merkittävästi parempi. Pohjoisimmassa Lapissa, Inarissa, noin 70 % metsätalouteen kelpaavasta kasvullisesta metsästä on taloustoiminnan ulkopuolella.

Vesialueiden suojelu suojelualueita perustamalla on osaltaan tärkeää vesialueiden luonnontilan turvaamiseksi, esimerkiksi erilaisilta rakennustoimilta. Vesialueisiin vaikuttavien laajojenkin valuma-alueiden suojelu suojelualueita perustamalla ei ole mahdollista eikä luonnon nykytilan huomioon ottaen pelastaisi vesialueiden lajistoa ja monimuotoisuutta.

Umpeenkasvaneen ja sammaloituneen rantaniityn tila ei parane eikä umpeenkasvaneen lehtoniityn keväinen kukkaloisto palaa perustamalla suojelualue.

Yhteenvetona todettakoon: jäljellä olevien luonnontilaisten tai niiden kaltaisten alueiden suojeleminen on tärkeää eliölajiston ja luonnon monimuotoisuuden pelastamisen näkökulmasta, mutta yksin se ei riitä. Tarvitaan aktiivisia toimenpiteitä, joilla muutetaan olemassa olevien talouskäytössä olevien alueiden tilaa kohti aiemmin vallinnutta luonnontilaa tai muutetaan talouskäytön menetelmiä vähemmän luontoa muuttaviksi.

4.3. Mitä luonnontilainen tarkoittaa?

Jokaisella lienee mielessään kuva, miltä luonnontilaisten ekosysteemien tulisi näyttää. Esimerkkinä vaikka vanha metsä, jossa on paljon kaatuneita ja vielä pystyssä olevia keloutuneita ja lahoja puita, ylimpinä latvuserroksina järeät petäjät. Juuri tällaisista metsistä nyt on pulaa. On kuitenkin muistettava, että luonnontila sisältää myös ekosysteemiä kohdanneet luontaiset tuhot: puhutaan ekosysteemien häiriödynamikasta.

Esimerkiksi myrskytuhot runnovat ja uudistavat metsiä. Myrskytuhoja seuraa usein hyönteistuhot, joilla on moninaisia vaikutuksia metsäekosysteemiin ja sen monimuotoisuuteen. Myös metsäpalot uudistavat metsiä ja turvaavat metsäpalametsille erityisen laajiston olemassaolon. Tällaisista metsistä on ainakin Suomessa puutetta, jossain muualla liialliset metsäpalot ovat ongelma. Metsäpalot turvaavat myös luonnollisen metsien kehityksen eli sukkession.

Vanhasta kuusikosta katoaa aikojen myötä kuusta lyhytikäisemmät lehtipuut, eikä kuusikaan uudistu kovin hyvin pelkän kuusimetsän alikasvoksena. Erityisesti metsäpalo, mutta osin myös myrsky, avaa metsän ja tarjoaa pioneereille – lehtipuulle - valon ja tilan uudistua. Lehtipuiden alle syntyy sitten uusi kuusisukupolvi. Valopuuna mäntykin tarvitsee tilaa ja avointa alaa, jotta sen taimet syntyvät ja kehittyvät kunnolla. Myrskyaukot avaavat männylle uudistumismahdollisuuden.

Metsien hakkuut eivät vastaa ekologisessa mielessä luonnontuhoja, varsinkaan laajat avohakkuut, joille ei jää riittävästi säästöpuustoa. Hakkuut voidaan kuitenkin toteuttaa niin, että ne mahdollisimman hyvin matkisivat luonnon omia häiriöprosesseja. Luonnollisissa häiriöissä metsiin jää yleensä varsin paljon puustoa jäljelle, jolloin lahoppuun jatkumo turvataan.

Näin tulisi olla myös hakkuissa. Metsiin täytyy luoda myös riittävän kokoisia aukkoja, jotta pioneeri- ja valopuut, kuten mänty ja koivu, kykenevät uudistumaan ja kasvamaan. Toisaalta metsä voi kasvaa kauankin kasvupaikasta ja puulajikoostumuksesta riippuen siten, että suurimpien puiden poistuksessa alla kehittyvät nuoret puut korvaavat poistuneet, kuten jatkuvassa kasvatuksessa ajatellaan. Mutta metsäekosysteemi ja sen monimuotoisuus tarvitsee myös laajaa-alaisempia kuin yhden tai kahden puun poiston suuruisia häiriöitä metsään, myös paloa ja hiiltynyttä puuta.

Toisenlaisena esimerkkinä voisi ajatella karua avosuota. Sen luonnontilassa ei tapahdu kovin nopeita muutoksia aikojen saatossa. Turvekerros kasvaa hyvin hitaasti. Pienet käkkyräiset männyt siellä täällä kasvavat hyvin hitaasti, kuolevat ja taimia syntyy sinne tänne. Ojitus ei millään tavoin sovi ajatukseen luonnon tilasta.

Luonnossa ekosysteemit voivat muuttua toisiksi. Esimerkkinä tästä lammen umpeenkasvu ja muuttuminen suoksi.

Luonnontila on usein tavoiteltava asia, mutta ei aina. Luonnon monimuotoisuuden ja lajiston kannalta tärkeistä ei-luonnontilaisista puolikulttuuriympäristöistä esimerkkeinä mainittakoon itäsuomalainen hakamaa tai Saaristomeren lehtoniitty, joissa karja on laiduntanut ja joista on otettu kotitarvepuuta. Näillekin alueille on kehittynyt omintakeinen monimuotoinen lajistonsa, joka on katoamassa elinkeinokäytön loputtua. Diversiteetin säilyttämiseksi täytyy tällaisissa tapauksissa taistella luonnontilan kehitystä vastaan.

Luonnontilaisuudesta puhuttaessa on muistettava, että luonnontila ei ole pysyvä, staattinen tila, vaan kaikkiin ekosysteemeihin liittyy kehitys, sukkessio. Ne ovat koko ajan dynaamisessa tilassa, nopea- tai hidastempoisessa. Sukkessiovaiheille on periaatteessa määriteltävissä sellaiset optimaaliset osuudet, että lajiston kirjo ja monimuotoisuus maksimoituvat.

Tärkeintä kuitenkin on, että näitä kaikkia vaihteita esiintyy luonnossa. Ensisijaisesti on huolehdittava niistä vaiheista, jotka käyvät vähiin, esimerkiksi vanhat metsät kaikkine sellaisen metsien piirteineen ovat vähissä eivätkä nuoret metsämmeäkään kuvaa parhaalla tavalla luonnontilaisen metsäsuksession ensivaiheiden metsäluontoa.

4.4. Mitä luonnon ennallistamisella tavoitellaan?

Euroopan unionin ennallistamisasetuksen tavoitteena on ennen muuta luonnontilan parantaminen pitäen mielessä ihmisen luonnon monimuotoisuutta rikastavan toiminnan positiivisten vaikutusten palauttamisen (esimerkiksi kulttuuri- ja puolikulttuuriympäristöt). Ekosysteemit ja erilaiset elinympäristöt (habitaatit) halutaan palauttaa (riittävän) hyvään tilaan. Tarkoituksena on luontokadon pysäyttäminen ja kääntäminen rikastumiseksi vuoteen 2030 mennessä, osana vuonna 2020 EU:ssa säädettyä biodiversiteettistrategiaa. Luontokato tarkoittaa luontotyypin tai lajin uhanalaisuutta ja monimuotoisuuden köyhtymistä.

Tavoitteiden toteutumisella on kiire. Esimerkiksi Suomen metsäluontotyypeistä 76 % on arvioitu uhanalaisiksi ja 21 % silmällä pidettäviksi, yhden tilan jäädessä puutteellisesti tunnetuksi. 833:n metsälajin tila on uhanalainen. Metsälajien osuus uhanalaisista lajeista on 31,2 %. Toiseksi suurimman ryhmän muodostavat kulttuuriperustaisten ympäristöjen (maatalous, niityt, rakennettu ympäristö ym.) lajit, jotka muodostavat 24,4 % uhanalaisista lajeista. Tunturipaljakoiden lajisto muodostaa 11,2 % uhanalaisista lajeista, rannat ja vedet yhteensä 16,4 % ja suot 4,5 %. Soiden lajimäärä on vähäinen verrattuna moniin muihin ekosysteemeihin, mutta lajit ovat hyvin riippuvaisia suo ympäristöistä, joten määrää ja osuutta ei tule vähätellä.

Ennallistamisasetuksen tavoitteena on parantaa luonnon tilaa laajasti eri ympäristöissä sekä suojelualueilla että niiden ulkopuolella. Tavoitteena ei siis ole täydellinen luonnontila, vaan

ennallistettavat alueet voivat säilyä talouskäytössä siltä osin kuin se ei uhkaa ennallistamisen tavoitteita. Ennallistaminen koskee sekä suojelualueiden että niiden ulkopuolista luontoa.

Ennallistamistavoitteet ja toimet kohdistuvat kaikkiin ekosysteemeihin: soihin, metsiin, maatalousympäristöihin, tuntureille, rannoille, meriin ja sisävesiin. Yhdessä ekosysteemissä tehtävät toimenpiteet vaikuttavat toisen ekosysteemin tilaan: esimerkiksi soiden ennallistaminen vaikuttaa valuma-alueeseen kuuluvien vesistöjen tilaan.

4.5. Onko ennallistaminen uusi asia?

Joissakin yhteyksissä on annettu ymmärtää, että luonnon ennallistaminen tulee uutena, ulkopuolelta määrättyinä vaatimuksena suomalaisille tuhoten suomen luontoon perustuvien elinkeinojen perustaa.

Näin asia ei suinkaan ole. Esimerkiksi vuonna 1994 julkaistu tutkimusraportti ”Parempi kivi koskessa kuin kymmenen rannalla” (Jutila, E., Karttunen, V. ja Niemitalo, V. 1994. *Riista- ja Kalatalouden tutkimuslaitos, Kalantutkimuksia-Fiskundersökningar, 29 s. ISBN 951-8914-80-X, <http://urn.fi/URN:ISBN:951-8914-80-X>*) linjaa suuntaa joki- ja purouittoja varten perattujen koskien ennallistamiseen, mitä tuolloin jo oli tehty parikymmentä vuotta eri menetelmin. Tätä työtä on edelleen toteutettu ja sitä ulotetaan nyt yhä pienempiin virtavesiin. Metsiin hakkuiden yhteydessä jätettävästä lahoppuujatkumosta on ollut ohjeita jo 1990-luvulta alkaen, vaikka määrät ovat toki olleet liian vähäisiä.

Erilaisia niittyjä on hoidettu Metsähallituksen ja ympäristöjärjestöjen sekä myös kuntien talkoo- ym. toimien avulla. Tavoitteellinen lehtojen hoito (kuusettumisen ehkäiseminen) alkoi kansallis- ja luonnonpuistoissa jo 1980-luvulla. Metsähallitus toteutti ensimmäiset pystymetsien poltot 1989 Patvinsuon kansallispuistossa. Käytännön kokemusten perusteella uusittu Metsien ennallistamisen ja luonnonhoidon opas valmistui vuonna 2011 ja Ojitettujen soiden ennallistamisopas vuonna 2013 (Similä ja Junninen K. (toim.) 2011. *Metsien ennallistamisen ja luonnonhoidon opas. Metsähallituksen luonnonuojelujulkaisuja. Sarja B 157, ISBN 978-952-446-897-8 (pdf).* ja Aapala, K., Similä, M., Penttinen, J. (toim.) 2013. *Ojitettujen soiden ennallistamisopas. Metsähallituksen luonnonuojelujulkaisuja. Sarja B 188. Metsähallitus. Vantaa, ISBN 978-952-295-026-0 (pdf).*

Kaikkea ei ole tehty ennallistamisen käsitteen alla, vaan kyse on ollut luonnonhoidosta. Ennallistamisen käsite on saanut myös kritiikkiä epämääräisyydestään (ks. esim. Komonen, A., & Halme, P. (2014). *Luonnon ennallistaminen on käsitteenä aikansa elänyt. Tieteessä tapahtuu, 32(5), 3-9.* <http://ojs.tsv.fi/index.php/tt/article/view/47933/13807>), mutta koska se on EU:n yhteisesti hyväksymässä käytössä, sitä on syytä käyttää muistaen, että asiasta ja siihen liittyvistä luonnon monimuotoisuutta lisäävistä toimenpiteistä on käytetty ja käytetään tulevaisuudessakin erilaisia käsitteitä.

Mitä ennallistamisasetus sisältää ja millaisia toimenpiteitä voitaisiin tehdä?

Edellä on mainittu, että ekosysteemit ja elinympäristöt on palautettava hyvään tilaan. Asetuksessa tämä tila on kuvattu ja sille on asetettu aikaikkunat. Asetuksessa puhutaan myös luontotyyppien pinta-alan palauttamisesta. Luontotyyppien pinta-alan palauttamistarve määritetään jokaisessa jäsenvaltiossa kansallisen ennallistamissuunnitelman laatimisen yhteydessä. Palauttamistoimenpiteet ovat Suomessa pääasiassa samoja kuin ennallistamistoimenpiteet sillä erotuksella, että palauttaminen kohdistuu luonnontilaltaan enemmän muuttuneisiin kohteisiin.

Maat laativat itselleen ennallistamissuunnitelman kahden vuoden kuluessa ennallistamisasetuksen voimaantulosta.

Yleisesti asetuksen tavoitteista todettakoon, että EU-maiden on ennallistettava vähintään 30 prosenttia huonokuntoisista luontotyypeistä vuoteen 2030 mennessä, 60 prosenttia vuoteen 2040 mennessä ja 90 prosenttia vuoteen 2050 mennessä. Lähtökohtana on, että yli 80 % EU:n luontotyypeistä on huonossa kunnossa.

Maa- ja sisävesiluonnon osalta määritellään eri ajankohtien prosenttiosuustavoitteet, joilla ennallistamistoimenpiteet toteutetaan. Vuoteen 2030 mennessä toimet voidaan kohdistaa vapaasti eri luontotyyppihin, kunhan 30 prosentilla siitä pinta-alasta, joka ei ole hyvässä tilassa, tehdään tarvittavat ennallistamistoimet. Ensisijaisesti toimenpiteet tehdään Natura 2000 -verkoston alueella. Vuoteen 2040 mennessä ennallistamistoimenpiteet on tehtävä ainakin 60 prosentilla huonossa tilassa olevista luontotyyppien esiintymistä. Tavoitetaso on saavutettava kunkin asetuksessa määritellyn luontotyyppiryhmän osalta. Viimeinen tavoitevuosi on 2050, johon mennessä vastaavasti ainakin 90 prosenttia huonossa tilassa olevista esiintymistä täytyy ennallistaa vastaavasti kunkin luontotyyppiryhmän osalta.

Virtavesien osalta on tunnistettava ne virtavesissä olevat keinotekoiset esteet, jotka poistamalla voidaan edistää sisävesiä koskevien tavoitteiden toteutumista ja EU:n biodiversiteettistrategiassa määritellyn EU:n yhteisen jokien vapauttamistavoitteen (25 000 km) saavuttamista.

Suurta osaa etenkin lampia ja järviä vaivaava ongelma on tummuminen ja samentuminen, kun valuma-alueelta vesistöön valuva humusaineet ja pienet partikkelit vähentävät yhteyttävän valon pääsyä veteen yhtä syvälle kuin aiemmin. Tähän ei auta muu kuin valuma-alueelta tulevien humusaineiden ja partikkelien kulkeutumisen estäminen oja tukkimalla, suojakaistoilla, laskeutusaltailta ym.

Rantavyöhyke on, kuten muutkin ekosysteemien vaihettumisvyöhykkeet, tärkeitä elin- ja lisääntymisalueita monille eliölajeille, esim. kalojen kutualueina. Järvien säännöstely on pilannut paljon vesistöjen rantavyöhykkeitä (litoraalivyöhykkeitä). Säännöstelyyn puuttuminen on keino parantaa rantavyöhykkeen tilaa. Esimerkiksi sähkön tuotannon kannalta marginaalisten voimaloiden purku ja voimaloiden tarvitsemien säännöstelyaltaina käytettyjen vesistöjen palaaminen luonnonmukaisiin vedenkorkeuksiin tulevat kysymykseen. Näitä toimia on jo tehty Suomessa.

Erityisesti virtavesien ennallistamisessa on tarvetta vanhojen uiton aikaan perattujen uomien kivien palauttamiseen koskiin. Lisäksi ruoppaamalla puhdistetaan sellaisia joenpohjien kutualueita, joihin on kertynyt lietettä ympäröiviltä valuma-alueilta, usein maa- ja metsätalouden toimien seurauksena. Lietteen kertymistä ehkäistään valuma-alueeseen kohdistuvien toimin.

Laaja-alaisten luontotyyppien ennallistamiseen voidaan soveltaa joustoa ja asettaa niiden ennallistamistavoitteet matalammalle kuin muilla luontotyypeillä. Niidenkin osalta on kuitenkin tehtävä luonnon tilaa parantavat toimet vähintään 80 prosentilla huonossa tilassa olevista esiintymistä vuoteen 2050 mennessä. Huomattakoon, että vesiluonnon osalta ei pitäydytä pelkästään vesistöön itseensä tehtävissä toimenpiteissä, vaan toimenpiteitä tulee tehdä myös vesistöjen ympäristöissä siltä osin, että vesistöjen hyvä tila saavutetaan. Meriluonnon osalta menettely on vastaavanlainen.

Myös luontodirektiivin (1992/43/ETY) ja lintudirektiivin (2009/147/EC) lajien sekä merilajien elinympäristöjä tulee ennallistaa.

Kaupunkivihreän osuutta ja latvuspeitteisyyttä koskevilla tavoitteilla pyritään parantamaan luonnon monimuotoisuuden lisäksi ilmastonmuutokseen sopeutumista.

Kaupunkiympäristöissä pyritään lisäämään varjostusta ja haihdutusta sekä sade- ja tulvavesien imeytyspintoja. Asetuksen kohteena olevien kaupunkialueiden viherpeitteisyyden tulee säilyä yli 45 prosentissa ja latvuspeittävyuden yli kymmenessä prosentissa kaupunkien taajama-alueen pinta-alasta valtakunnallisella tasolla mitattuna vuoteen 2030 asti.

Kaupunkivihreän ja latvuspeiton kasvattamisen tavoitteen vuoden 2030 jälkeen asettavat jäsenvaltiot itse.

Maatalousympäristöjen osalta maat saavat valita kaksi indikaattoria kolmesta seuraavasta:

- Maatalousympäristöjen päiväperhosindeksi
- Kivennäismaapeltojen hiilipitoisuus
- Luonnon monimuotoisuudelle tärkeät maisemapiirteet

ja määrittää niille tavoitetasot, joita kohti on edettävä. Lisäksi jäsenvaltioiden on saavutettava asetuksessa määritetyt *peltolintuindeksin* arvot määrävuosiin mennessä. Suomelle indeksiarvot ovat 110 vuoteen 2030 mennessä, 120 vuoteen 2040 mennessä ja 130 vuoteen 2050 mennessä.

Jäsenmaiden on ennallistettava ojitetuista turvepelloista vuoteen 2030 mennessä 30 prosenttia ja vetettävä niistä neljäsosa. Tällä tarkoitetaan pohjaveden pinnan tason säätelyä siten, että kasvit tuottavat, mutta hiilipäästöt minimoituvat. Vuoteen 2040 mennessä on ennallistettava 40 prosenttia ja vuoteen 2050 mennessä 50 prosenttia turvepelloista. Jälkimmäisinä vuosina vähintään kolmanneksen ennallistamistoimista on oltava vettämistä. Ennallistamistoimia voidaan kohdentaa myös turvetuotannosta poistuneille alueille. Perustelluista syistä voidaan asettaa asetuksessa määriteltyä matalammat vettämistavoitteet.

Nykyisenkaltainen peltoviljely on poistanut pelloilta avo-ojiin liittyneet piennaralueet. Ne olivat monien lajien elinympäristöjä ja lisääntymisalueita, erityisesti tietyt peltolintulajit ovat kärsineet piennarten häviämisestä.

Viljelyksestä vapautuneet pellot metsittyvät itsekin ajan oloon, mutta niitä voidaan myös metsittää.

Maataloustuotantoon vahvasti kytkeytyvien pölyttäjäpopulaatioiden tilan parantamiseen tähtäävät toimet ovat myös ennallistamisasetuksessa. Piennaralueilla on merkitystä myös pölyttäjien hyvinvointiin, mutta erityisesti maataloudessa käytetyt torjunta-aineet ovat heikentäneet pölyttäjäkantoja.

Maatalouden osalta Ennallistamisasetukseen hyväksyttiin eräänlainen ”hätäjarru”. Maatalouden ekosysteemejä koskevista tavoitteista voidaan poikkeuksellisissa olosuhteissa väliaikaisesti luopua. Tavoitteista voidaan luopua, jos ne vähentävät niin paljon maa-alaa, ettei se enää riitä elintarviketuotantoon, joka kattaisi EU:n kuluttajien tarpeet.

Taloukskäytössä olevat metsät ovat keskeisiä metsien monimuotoisuuden kannalta suojelualuemetsien täydentäjinä. Metsillä on erityinen merkitys myös hiilinieluinä. Metsien hiilen sidonta ja monimuotoisuustavoite eivät kulje aina yhtä jalkaa. Toisaalta monimuotoinen metsäekosysteemi on kestävämpi myös muuttuvassa ilmastossa.

Metsien osalta esitetään asetuksessa seitsemän indikaattoria, joista on valittava kuusi maalle sopivinta. Indikaattorit ovat:

- Kuollut pystypuu
- Kuollut maapuu
- Eri-ikäisrakenteisten metsien osuus
- Metsien kytkeytyvyys
- Hiilivarasto
- Metsien osuus, joissa kotimaiset lajit ovat valtapuustona
- Puulajien monimuotoisuus

Kaikki EU:n jäsenmaat ovat sitoutuneet EU:n biodiversiteettistrategiassa 3 miljardin puun istuttamiseen, mikä pitää huomioida ennallistamisasetusta toimeenpantaessa. Tämä tarkoittaa 2000 taimen hehtaarille istutustiheydellä 1,5 miljoonan hehtaarin istuttamista. Suomessa istutetaan joka vuosi 150 miljoonaa puuntaimea, joten kyse on 20 vuoden istutusurakasta nykyisellä istutusmäärällä. Urakkaa pienentää se, että Suomessa kylvetään vuosittain metsää suunnilleen yhtä paljon kuin istutetaankin.

Noin 5000 metsien eliölajia on metsissä suoraan tai välillisesti riippuvaisia kuolleesta puusta sen lahoamisen eri asteiden kautta. Keskimäärin lahoppua on Etelä-Suomen metsämaalla 4,4 m³/ha ja Pohjois-Suomessa 7,2 m³/ha. Lahoppuun määrän tulisi olla 10 – 30 m³/ha, mikä onkin esimerkiksi Metsähallituksen tavoite. Esimerkiksi kääpäälajien monimuotoisuus lisääntyy lahoppuun määrän noustessa 20 – 30 m³:iin hehtaarilla (Ylisirniö, A-L., Penttilä, R., Berglund, H., Hallikainen, V., Isaeva, L., Kauhanen, H., Koivula, M., & Mikkola, K. 2012. *Dead wood and polypore diversity in natural post-fire succession forests and managed stands: Lessons for biodiversity management in boreal forests. Forest Ecology and Management*, 286, 16-27. <https://doi.org/10.1016/j.foreco.2012.08.018>; Ylisirniö, A-L., Mönkkönen, M., Hallikainen, V., Ranta-Manus, T., & Kouki, J. 2016. *Woodland key habitats in preserving polypore diversity in boreal forests: Effects of patch size, Stand structure and microclimate. Forest Ecology and Management* 373: 138 – 148, DOI: 10.1016/j.foreco.2016.04.042).

Lahopuun määrän lisäksi sen laadulla on merkitystä. Erityisen arvokasta on suuriläpimittainen (yli 30 cm) lahopuu. Myös eri lahoamisvaiheissa olevaa lahopuuta tarvitaan, koska ne ylläpitävät erilaista lajistoa.

Metsien kytkeytyneisyys tarkoittaa lajeille soveltuvan metsämosaiikin rakennetta; kuinka metsiköt ovat yhteydessä toisiinsa, minkä muotoisia ja kokoisia ne ovat. Millaisia ovat riittävät yhteydet ja minkä kokoisista ja minkälaisista metsistä niiden pitäisi muodostua, riippuu paljon eliölajista.

Esimerkiksi liito-orava tarvitsee hyvinkin peitteellistä ja kohtalaisen varttunutta metsää ja avohakkuut metsäalueiden välillä muodostavat liito-oraville liikkumisesteen. Varsinkin pesän lähellä tulee säilyttää 150 metrin säteellä suuripuustoista metsää, eikä missään tapauksessa pidä tehdä avohakkuuta.

Toisaalta munuais- ja neulajäkälät menestyvät, ainakin jonkun aikaa, noin 0,5 hehtaarin kokoisilla vanhan metsän kaltaisilla alueilla, vaikka alueita ympäröisivät aukot ja nuoret metsät (Ylisirniö, A-L., & Hallikainen, V. 2017. Retention patches maintain diversity of epiphytic and epixylic indicator lichens more effectively than solitary trees. *Scandinavian Journal of Forest Research*, 33(4), 320-331. <https://doi.org/10.1080/02827581.2017.1415370>). Näille lajeille tärkeää on sellainen puu, jolla ne voivat kasvaa, sopivan kostea pienilmasto ja varjoisuus. Jäkälien sieniosapuolen itiöiden olisi löydettävä vastaavia metsiä riittävän läheltä, mutta itiöt voivat levitä pitkiäkin matkoja.

Lajimäärä lisääntyy metsäaikun koon kasvaessa ja minimissään vähintään usean hehtaarin kokoisten ns. avainbiotooppeja (esimerkiksi lahopuiset luonnontilaiset tai sen kaltaiset metsät) edustavien metsälaikkujen peitto on toivottavaa, vaikka niiden välissä olisi nuorta talousmetsää.

Eri-ikäisrakenteisten metsien osuus on hieman ongelmallinen määrittää. Jatkuvaksi kasvatukseksi kirjautuva metsäosuus lienee nykyisin noin 2,5 % metsistä. Tällaisia metsiä lienee kuitenkin enemmän, vaikka hakkuumenetelmäksi on kirjattu joku muu harvennushakkuun muoto, kuten yläharvennus. On myös muistettava, että meidän tärkeimmistä puulajeistamme mänty ja erityisesti koivu ovat valoa vaativia puita, jotka eivät kovin hyvin menesty muiden puiden varjossa, ja kuusikin on ns. puolivarjopuu. Metsämme kasvavat usein muutaman latvuserroksen metsinä, kasvupaikasta ja puulajikoostumuksesta riippuen. Toki ”aitojakin” eri-ikäisrakenteisia metsiä on, varsinkin metsien kasvaessa harvapuustoisina.

Puulajien monimuotoisuus on meidän metsissämmekin olennainen monimuotoisuuden indikaattori, mutta verrattuna monien lauhkean vyöhykkeen maiden metsiin, metsiemme potentiaalinen puulajimäärä on vähäinen. Toisaalta todettakoon, että juuri vähän puulajeja luontaisesti sisältävissä metsissä, esimerkiksi kuivan kankaan männiköissä, yksittäiset siellä esiintyvät kituvatkin koivut ovat metsäekologisesti merkittäviä.

Maiden tehdessä ennallistamissuunnitelmiaan tulisi valita sellaiset indikaattorit, jotka soveltuvat ko. maan metsien rakenteeseen ja ekologiaan.

4.6. Millaisia kustannuksia ennallistamisasetus Suomelle aiheuttaa?

Komissio on arvioinut, että kustannukset olisivat noin 930 milj. euroa vuodessa, mikä vastaa 0,39 % bruttokansantuotteesta.

Noin puolet kustannuksista syntynee vesien tilan parantamisesta, noin viidennes metsien tilan parantamisesta ja hieman alle viidennes turvemaiden ennallistamisesta. Kustannusrakenne johtuu siitä, että Suomessa on paljon sisävesistöjä, ja erityisesti rannikkovetemme ovat huonossa kunnossa. Vesistöjen rehevöitymistä aiheuttavien ravinnepäästöjen vähennyksiä tarvitaan laaja-alaisesti maa- ja metsätaloudessa.

Kustannukset ovat siis melko korkeat, mutta hyödyt on arvioitu moninkertaisiksi, 10 miljardiksi euroksi vuodessa.

Suomen valtioneuvoston vuonna 2023 tekemän arvion mukaan kulut olisivat pienemmät, Luonnonvarakeskuksen ja ympäristöministeriön mukaan kulut olisivat noin 20 % pienemmät. Lisäksi osa kustannuksista on sellaisista toimista, joita Suomi tekee joka tapauksessa. Esimerkiksi kustannukset toimista sisävesien hyvän tilan saavuttamiseksi ovat noin 570 miljoonaa euroa vuosittain. Ennallistamisasetuksesta syntyisi pienvesien (purot, lammet) kunnostustarvetta, jonka vuosikustannukset olisivat noin 20 miljoonaa.

Kokonaisuutena ennallistamisasetuksen toimeenpanon kustannukset olisivat Suomessa 756-782 miljoonaa euroa vuodessa, mistä siis 570 miljoonaa aiheutuu jo nyt vesipuidedirektiivin täytäntöönpanosta. Maat saavat valita itse keinot tavoitteiden saavuttamiseksi. Näilläkin on mahdollista säästää.

Lopuksi

Ennallistamisesta liikkuu mediassa ja somessa kauhukuvia. Puhutaan taloudellisesta katastrofista, kun suuret alueet pitää palauttaa luonnontilaan. Kyse ei siis ole läheskään aina luonnontilaan palauttamisesta, vaan luontomme hoitamisesta siten, että eliölajistomme voi nykyistä paremmin ja lajien häviäminen estyisi. Monilajinen, monimuotoinen luonto on myös terveen biotalouden perusta muuttuvissa olosuhteissa sen lisäksi, että eliölajien säilyttäminen on myös itseisarvo.

Suomen noin 48 000 eliölajista noin puolet tunnetaan niin hyvin, että on pystytty arvioimaan niiden uhanalaisuus. Lajitasolla on siis vielä paljon tehtävää, jotta kaikki ihmistoiminnan vaikutukset lajeihin tulisivat tietoon. Niinpä on tärkeää hoitaa luontotyyppien kirjoa siten, että kaikenlaiset elinympäristöt turvataan. Tähän tarvitaan suojelua, mutta myös luonnonympäristöjen ennallistamista sellaiseen tilaan, että luontotyyppien olennaiset piirteet turvataan. Myös eliölajeille riittävän eri luontotyyppien jakauman vuoksi tarvitaan ihmisen toimia, luonnonhoitoa ja keskeisten luonnon rakennepiirteiden palauttamista, ennallistamista.

5. Yritysten yhteiskuntavastuu ja sen raportointi

Euroopan unionin jäsenmaista koostuva neuvosto hyväksyi äänestyksessä 15.3.2024 **yritysvastuudirektiivin**, joka on keskeinen yritystoimintaan vaikuttavia direktiivi **kestävyyseraportointidirektiivin** ohella. Tämä uusi EU-lainsäädäntö, jonka toimeenpanoa uudet mepitkin tulevat seuraamaan, muuttaa merkittävästi suomalaisyritysten ympäristö- ja yhteiskuntavastuuta sekä hyvää hallintotapaa koskevaa raportointia. Siksi siitä on tärkeää tietää.

Tähän osioon on koottu myös YK:n, EU:n ja joidenkin muiden tahojen ihmisoikeuksia, yrityksiä ja vastuullista liiketoimintaa ohjaavia periaatteita, jotka ovat em. direktiivien taustalla. Myös YK:n jäsenmaiden sopimasta Agenda 2030 :sta kerrotaan. Agenda 2030:n kestävä kehityksen toimintaohjelma ja tavoitteet koskevat maailman kaikkia maita.

Vasemmistoliiton Eurovaaliohjelmaluonnos:

”Euroopan unionin alueella toimivilta yrityksiltä tulee vaatia toimitus- ja tuotantoketjujen vastuullisuuden varmistamista ja jäljittämistä. Yritysvastuuta työoikeuksien, verovelvollisuuksien ja ympäristökestävyiden osalta on edellytettävä myös Euroopan ulkopuolisessa maailmassa tapahtuvalta tuotannolta.”

Kestävyttä koskeva EU-sääntely lisääntyy ja yritykset valmistautuvat siihen.

5.1. Yritysvastuun Periaatteet

Yhdistyneet kansakunnat (YK), Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (OECD) ja Kansainvälinen työjärjestö (ILO) ovat määritelleet vastuullista yritystoimintaa koskevat maailmanlaajuiset odotukset huomioivan lähestymistavan. ISO on julkaissut ISO 26000-yhteiskuntavastuuoppaan.

YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet

Nämä YK:n periaatteet ovat ensimmäiset kansainväliset maailmanlaajuisesti sovitut normit, joilla pyritään ehkäisemään yritystoimintaan liittyviä ihmisoikeusriskejä ja puuttumaan niihin. Ne on hyväksytty vuonna 2011.

Valtioiden velvollisuus on suojella ihmisoikeuksia, yritysten vastuu on kunnioittaa ihmisoikeuksia ja korjaavien toimenpiteiden on oltava saatavilla. Suomessa YK:n periaatteita koskeva kansallinen toimeenpano-ohjelma hyväksyttiin 17.9.2014.

OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille

Toimintaohjeisiin sisältyy YK:n ohjaavien periaatteiden mukainen ihmisoikeuksia koskeva luku. Ne on julkaistu 1976, viimeisin päivitys 2023.

”Vuonna 2023 keskeisimmät toimintaohjeiden päivitykset koskivat: yritysten huolellisuutta liittyen niiden tuotteiden ja palveluiden käytön vaikutuksiin ja liikesuhteisiin; kansainvälisten tavoitteiden noudattamista koskien ilmastonmuutosta ja luonnon monimuotoisuutta; teknologian kehittämisen, rahoituksen, myynnin, lisensoinnin, kaupan ja käytön huolellisuutta, kuten tietojen keräämistä ja käyttöä; riskihenkilöiden ja -ryhmien suojelua; vastuulliseen liiketoimintaan liittyvien tietojen julkistamista; asianmukaisen huolellisuuden laajentamista koskemaan kaikkia korrupcion muotoja; lobbaustoimintaa; sekä kansallisten yhteyselinten näkyvyyttä, tehokkuutta ja yhdenvertaisuutta.”

Kansainvälisen työjärjestön ILO:n kolmikantainen periaatejulistus

Periaatejulistus koskee monikansallisia yrityksiä ja sosiaalipolitiikkaa. Se julkaistiin vuonna 1977 ja päivitettiin vuonna 2017. Siihen sisällytettiin uudet työelämää koskevat normit sekä viittaukset YK:n ohjaaviin periaatteisiin ja kestävän kehityksen Agenda 2030 -toimintaohjelmaan. Se sisältää yleismaailmalliset periaatteet, jotka tarjoavat monikansallisille yrityksille, hallituksille sekä työnantaja- ja työntekijäjärjestöille menettelytapaohjeet työllistämistä, koulutusta, työ- ja elinolosuhteita sekä työelämän suhteita koskevissa kysymyksissä.

Periaatteita vahvistavat tietyt kansainväliset työelämää koskevat yleissopimukset ja suositukset, yhtenä niistä ILO:n julistus työelämän perusperiaatteista ja -oikeuksista.

ISO 26000-yhteiskuntavastuuopas

Opas on julkaistu vuonna 2010. Kansainvälisen standardisointijärjestö ISO:n oppaan teemoja ovat hallintotavat, ihmisoikeudet, työelämän käytännöt, ympäristö, oikeudenmukaisuus, kuluttaja-asiat ja yhteisön toimintaan osallistuminen. Global Reporting

Initiative (GRI) on julkaissut oppaan, joka kertoo miten GRI-raportointia voi käyttää yhdessä ISO26000 -yhteiskuntavastuuoppaan kanssa.

5.2. YK:n Global Compact-aloite

Global Compact -aloite on julkaistu vuonna 2000. Allekirjoittaneet yritykset sitoutuvat toiminnassaan ja strategioissaan 10 periaatteeseen, jotka koskevat ihmisoikeuksia, työntekijöiden oikeuksia, ympäristön suojelua ja korruption ehkäisyä.

YK:n entisen pääsihteerin aloitteena syntynyt YK:n Global Compact on maailman laajin yritysvastuuverkosto, johon kuuluu yli 21 000 yritystä yli 160 maasta. Global Compactiin sitoutuneet organisaatiot edistävät yritys vastuun kymmentä periaatetta ja YK:n kestävän kehityksen tavoitteita. UN Global Compact'in Suomen verkostossa on 229 yritystä ja 11 yhteisöjäsenä. Jotkut yritykset noudattavat näitä periaatteita, vaikka eivät ole liittyneet UN Global Compact'in jäseneksi. Yksi syy on vuosimaksu, jota saatetaan pitää liian korkeana.

UN Global Compact -aloitteen periaatteet perustuvat ja ovat sopusoinnussa seuraavien yleismaailmallisten periaatteiden kanssa:

- YK:n Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus
- ILO:n Työelämän perusperiaatteita ja -oikeuksia koskeva julistus
- YK:n Rion ympäristöä ja kehitystä koskeva julistus
- YK:n Korruption vastainen yleissopimus

Ihmisoikeudet

Periaate 1: Yritysten tulee tukea ja kunnioittaa yleismaailmallisia ihmisoikeuksia omassa vaikutuspiirissään.

Periaate 2: Yritysten tulee huolehtia, että ne eivät ole osallisina ihmisoikeuksien loukkauksiin.

Työelämä

Periaate 3: Yritysten tulee vaalia yhdistymisvapautta sekä kollektiivisen neuvotteluvoimien tehokasta tunnustamista.

Periaate 4: Yritysten tulee tukea kaikenlaisen pakkotyön poistamista.

Periaate 5: Yritysten tulee tukea lapsityövoiman käytön tehokasta poistamista.

Periaate 6: Yritysten tulee tukea työmarkkinoilla ja ammatinharjoittamisen yhteydessä tapahtuvan syrjinnän poistamista.

Ympäristö

Periaate 7: Yritysten tulee tukea varovaisuusperiaatetta ympäristöasioissa.

Periaate 8: Yritysten tulee tehdä aloitteita, jotka edistävät vastuullisuutta ympäristöasioissa.

Periaate 9: Yritysten tulee kannustaa ympäristöystävällisten teknologioiden kehittämistä ja levittämistä.

Korruption vastaisuus

Periaate 10: Yritysten tulee toimia kaikkia korruption muotoja vastaan, mukaan lukien kiristys ja lahjonta.

5.3. EU:n toimet

Euroopan neuvosto antoi vuonna 2016 Yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevan suosituksen. Siinä painotetaan oikeussuojakeinojen saatavuutta ja erityisesti työntekijöiden, lasten, alkuperäiskansojen ja ihmisoikeuksien puolustajien lisäsuojelun tarvetta.

Euroopan unionin perusoikeuskirja sisältää muun muassa seuraavat asiaan liittyvät säännöt:

- orjuuden ja pakkotyön kielto (5 artikla)
- elinkeinovapaus (16 artikla)
- syrjintäkielto (21 artikla)
- lapsen oikeudet (24 artikla)
- oikeudenmukaiset ja kohtuulliset työolot ja työehdot (31 artikla)
- lapsityövoiman käytön kielto (32 artikla)
- terveyden suojelu (35 artikla)
- ympäristönsuojelu (37 artikla)
- kuluttajansuoja (38 artikla)
- oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin ja puolueettomaan tuomioistuimeen (47 artikla).

Julkaisussa Yritystoiminta ja ihmisoikeudet kerrotaan EU:n toteuttamat toimet yritystoiminnasta ihmisoikeuksille aiheutuneiden kielteisten vaikutusten torjumiseksi.

5.4. Kestävä kehitys - Agenda 2030

YK:n jäsenmaat sopivat vuonna 2015 kestävän kehityksen toimintaohjelmasta ja tavoitteista, jotka ohjaavat kestävän kehityksen edistämistä vuosina 2016–2030. Agenda 2030:n kestävän kehityksen toimintaohjelma ja tavoitteet koskevat maailman kaikkia maita. Ensisijainen

vastuu Agenda 2030:n toimeenpanosta on valtioilla. Tavoitteiden saavuttamiseen tarvitaan kuitenkin myös yksityissektorin, kansalaisyhteiskunnan ja kansalaisten laajaa osallistumista.

Kestävä kehitys tarkoittaa kehitystä, joka turvaa nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. YK:n kestävä kehityksen tavoiteohjelma Agenda 2030 tähtää äärimmäisen köyhyyden poistamiseen sekä kestäväan kehitykseen, jossa otetaan ympäristö, talous ja ihminen tasavertaisesti huomioon. Ohjelman kantava periaate on, että ketään ei jätetä kehityksessä jälkeen.

Ihmisen toiminta on sopeutettava maapallon luonnonvaroihin ja luonnon kestokykyyn. Kaikki kestävä kehityksen tavoitteet ovat tärkeitä ja ne linkittyvät tiiviisti toisiinsa: mitään tavoitetta ei voi tavoitella toisen kustannuksella.

Kaikki maat ovat sitoutuneet edistämään Agenda 2030:tä kokonaisuudessaan. Suomi on sitoutunut tavoitteiden saavuttamiseen sekä kotimaassa että kansainvälisessä yhteistyössä. Myös Suomen kehitysyhteistyö tukee tätä sitoumusta.

Agenda 2030 sisältää myös suunnitelman toimeenpanokeinoista sekä siitä, miten toimeenpanoa seurataan.

Kestävä kehityksen tavoitteita on 17 ja alatavoitteita 169. Tavoitteiden toteutumista seurataan yli 200 globaalin mittarin avulla, minkä lisäksi valtioilla on omia kansallisia indikaattoreitaan. Englanniksi tavoitteita kutsutaan nimellä Sustainable Development Goals (SDG).

Kestävä kehityksen 17 tavoitetta:

1. Poistaa köyhyys sen kaikissa muodoissa kaikkialta.
2. Poistaa nälkä, saavuttaa ruokaturva, parantaa ravitsemusta ja edistää kestävä maataloutta.
3. Taata terveellinen elämä ja hyvinvointi kaiken ikäisille.
4. Taata kaikille avoin, tasa-arvoinen ja laadukas koulutus sekä elinikäiset oppimismahdollisuudet.
5. Saavuttaa sukupuolten välinen tasa-arvo sekä vahvistaa naisten ja tyttöjen oikeuksia ja mahdollisuuksia.
6. Varmistaa veden saanti ja kestävä käyttö sekä sanitaatio kaikille.
7. Varmistaa edullinen, luotettava, kestävä ja uudenaikainen energia kaikille.
8. Edistää kaikkia koskevaa kestäväa talouskasvua, täyttä ja tuottavaa työllisyyttä sekä säällisiä työpaikkoja.
9. Rakentaa kestäväa infrastruktuuria sekä edistää kestäväa teollisuutta ja innovaatioita.
10. Vähentää eriarvoisuutta maiden sisällä ja niiden välillä.

11. Taata turvalliset ja kestävät kaupungit sekä asuinyhdyskunnat.
12. Varmistaa kulutus- ja tuotantotapojen kestävyys.
13. Toimia kiireellisesti ilmastonmuutosta ja sen vaikutuksia vastaan.
14. Säilyttää meret ja merten tarjoamat luonnonvarat sekä edistää niiden kestäväää käyttöä.
15. Suojella maaekosysteemejä, palauttaa niitä ennalleen ja edistää niiden kestäväää käyttöä; edistää metsien kestäväää käyttöä; taistella aavikoitumista vastaan; pysäyttää maaperän köyhtyminen ja luonnon monimuotoisuuden häviäminen.
16. Edistää rauhanomaisia yhteiskuntia ja taata kaikille pääsy oikeuspalveluiden pariin; rakentaa tehokkaita ja vastuullisia instituutioita kaikilla tasoilla.
17. Tukea vahvemmin kestävään kehityksen toimeenpanoa ja globaalia kumppanuutta.

5.5. Vastuullisuusraportointi EU:ssa

Kirjanpitolain muutos (hyväksytty 29.12.2016), edellyttää tietynlaisia yhtiöitä raportoimaan yhteiskuntavastuustaan. Raportointivelvoite koskee suuria, yleisen edun kannalta merkittäviä yhtiöitä, eli listayhtiöitä, luottolaitoksia ja vakuutusyhtiöitä, joiden henkilömäärä ylittää tilikauden aikana keskimäärin 500 henkeä. Lisäksi yhtiön liikevaihdon tulee olla yli 40 miljoonaa euroa tai taseen 20 miljoonaa euroa.

Euroopan uuden kestävyysraportointidirektiivin (2022/2464) tarkoittamat lainmuutokset tulivat voimaan 31.12.2023. Uusien säännösten mukainen raportointi alkaa vuoden 2024 tietojen osalta suurimmissa yrityksissä keväällä 2025. Raportointivelvoitteet tulevat olemaan nykyistä tarkemmin määriteltyjä komission niistä erikseen antaman asetuksen mukaisesti.

Uusi EU-lainsäädäntö muuttaa merkittävästi suomalaisyritysten ESG-raportointia. Lyhenne ESG tulee sanoista Environmental, Social ja Governance, joilla tarkoitetaan ympäristö- ja yhteiskuntavastuuta sekä hyvää hallintotapaa. ESG painottuu taloudellisiin seikkoihin ja auttaa tulevia sijoittajia erittelemään ekologisesti ja sosiaalisesti vastuulliset sijoituskohteet. ESG-vaatimusten mukaiset sijoitukset ovat kuitenkin yleensä linjassa kestävään kehityksen kanssa. Näitä termejä käytetään usein synonyymeinä.

Keskeisiä yritystoimintaan vaikuttavia direktiivejä ovat kestävyysraportointidirektiivi (CSRD) ja yritys vastuudirektiivi eli asianmukaista huolellisuutta koskeva direktiivi (CSDDD).

Kestävyysraportointidirektiivissä kerrotaan mitä raportoidaan ja miten. Yritys vastuudirektiivissä määritellään, miten yritysten on toimittava kestävyyskysymyksissä.

Kestävyysraportointidirektiivi (CSRD)

Yritysten kestävään kehityksen raportointia koskevalla EU-direktiivillä (Corporate Sustainability Reporting Directive, CSRD) yhdenmukaistetaan ESG-raportoinnin sisältöä.

Kestävyysraportointi ja tietojen varmentaminen tulevat asteittain lakisääteiseksi. Uudella sääntelyllä pyritään edistämään tehokkaammin pääomien ohjautumista kestäviin sijoituskohteisiin, mikä edellyttää, että nykyistä useammat yritykset julkaisevat kattavampaa ja vertailukelpoista tietoa kestävyysseikoista. Suomessa direktiivi aiheuttaa muutoksia useisiin lakeihin, mm. kirjanpito-, tilintarkastus- ja osakeyhtiölakiin, ja vuoden 2023 lopussa voimaan tulleita lakimuutoksia sovelletaan asteittain vuodesta 2024 alkaen.

Vuodesta 2024 eteenpäin CSRD velvoittaa kaikkia suuria pörssiyrityksiä raportoimaan vastuullisuudestaan uusien eurooppalaisten kestävyysraportointistandardien, European Sustainability Reporting Standards (ESRS) mukaisesti. Standardit velvoittavat yrityksiä raportoimaan yrityksen yleisten tietojen lisäksi ympäristöön, ihmisiin ja hyvään hallintotapaan (ESG, Environmental, Social, Governance) liittyviä tietoja ympäristövastuusta, sosiaalisesta vastuusta ja hyvästä hallintotavasta.

Ensimmäisenä kestävyysraportointi ja raportin varmentaminen tulevat tilikaudesta 2024 alkaen pakolliseksi yli 500 henkilöä työllistävillä yleisen edun kannalta merkittävillä yhteisöillä (pörssiyritykset, luottolaitokset, vakuutusyritykset), sen jälkeen muille suurille yhtiöille – myös listaamattomille - vuodelta 2025 ja näitä pienemmille listatuille yhtiöille vuonna 2026.

Vuonna 2025 raportointivelvollisuus laajenee kaikkiin yrityksiin, jotka täyttävät kaksi kolmesta kriteeristä:

- Yli 250 työntekijää
- yli 50 miljoonan euron liikevaihto tai
- yli 25 miljoonan euron tase.

Vuonna 2026 CSRD:n mukainen raportointivelvollisuus laajenee edelleen listattuihin pk-yrityksiin.

Kestävyysraportti tulee jatkossa sisällyttää toimintakertomukseen erillisenä osiona ja se on jatkossa laadittava, allekirjoitettava ja varmennettava samassa aikataulussa kuin tilinpäätös.

Kestävyysraportin informaation tulee kattaa tiedot myös yrityksen arvoketjusta, esimerkiksi alihankkijoista. Arvo- ja toimitusketjujen kautta raportointi tulee siten käytännössä ulottumaan myös pienempiin yrityksiin.

Kestävyysraportointiin liittyvät lait tulivat Suomessa voimaan 31.12.2023. Tästä lähtien tilintarkastaja varmentaa yrityksen kestävyysraportoinnin ja antaa varmennuskertomuksessaan lausunnon siitä, noudatetaanko kestävyysraportissa sen laatimista koskevia vaatimuksia.

Suomessa raportointivelvollisuus on eri arvioiden pohjalta noin 800-1000 yrityksellä, joiden on aloitettava raportointi vuoden 2025 toiminnan raportoinnista ja vuonna 2026 julkaistavasta ensimmäisestä raportista.

GRI:n (*Global Reporting Initiative*) standardien mukaista yritysraportointia voi käyttää työkaluna ja miettiä, mikä on olennaista oman yrityksen liiketoiminnan näkökulmasta. Yritykset, jotka eivät kuulu CSRD:n raportointivelvollisuuden piiriin, voivat valita raportoivatko ne vastuullisuudestaan GRI:n standardien avulla.

GRI on kansainvälinen laajasti käytetty aloite, jonka tavoitteena on luoda yleisesti hyväksytty toimintamalli yhteiskuntavastuun raportointiin. GRI on itsenäinen säätiö ja YK:n ympäristöjärjestön UNEP:n yhteistyöelin. GRI:n tavoitteena on auttaa yrityksiä ja valtioita ymmärtämään, mittaamaan ja kommunikoiamaan niiden merkittäviä vaikutuksia oleellisiin yhteiskunnallisiin, ympäristöllisiin ja taloudellisiin kestävyystekijöihin liittyen käyttäen apuna yhteistä kieltä ja viitekehystä. GRI:n periaatteiden mukaan laadittuja raportteja on helppo vertailla keskenään.

Yritysvastuudirektiivi Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD)

Yritysvastuudirektiivissä keskeistä on asianmukaisen huolellisuuden velvoite, jonka mukaan yrityksellä tulee olla prosessit niiden toiminnasta aiheutuvien haitallisten ihmisoikeus- ja ympäristövaikutusten tunnistamiseen, ehkäisemiseen, lieventämiseen ja korjaamiseen.

Euroopan unionin jäsenmaista koostuva neuvosto hyväksyi äänestyksessä 15.3.2024 yritysraportointidirektiivin. Myös Suomi äänesti direktiivin puolesta saatuaan läpi uhrien oikeussuojaa heikentävän muutoksen. Puheenjohtajamaa Belgia teki myös useita muita eri jäsenvaltioiden huolia ratkaisevia ehdotuksia.

Direktiivin soveltamisalaan tehtiin muutoksia. Direktiiviä sovelletaan yrityksiin, joissa on vähintään 1000 työntekijää ja joiden liikevaihto on 450 miljoonaa euroa. Edellisessä ehdotuksessa direktiiviä olisi sovellettu yrityksiin, joissa on vähintään 500 työntekijää ja liikevaihto 150 miljoonaa euroa, sekä pienempiin tiettyjen riskialojen yrityksiin.

Puheenjohtajan ehdotuksesta riskialat poistettiin. Riskialoja tarkastellaan myöhemmin osana sääntelyn uudelleenarviointia. Arvioiden mukaan koko direktiivin piiriin tulee suoraan vain noin 5 400 ja Suomessa 139 yritystä.

Yritysvastuudirektiivin odotetaan tulevan voimaan EU:ssa vuoden 2027 tienoilla. Direktiivin implementoimiseen kansalliseen lainsäädäntöön menee näin ollen vielä useita vuosia. Orpon hallitusohjelmassa on todettu, että yritysvastuusäntelyä kehitetään EU:n ja OECD:n tasolla. Tämän mukaan kansallista lisäsäntelyä ei olisi tulossa.

Direktiivi pannaan toimeen kolmiportaisesti. Velvoitteet koskevat kolmen vuoden kuluttua direktiivin voimaantulosta yrityksiä, joilla on 5000 työntekijää ja 1500 miljoonan euron liikevaihto ja neljän vuoden kuluttua niitä yrityksiä, joilla on 3000 työntekijää ja 900 miljoonan euron liikevaihto. Viiden vuoden kuluttua velvoitteet koskevat yrityksiä, joilla on 1000 työntekijää ja 450 miljoonan euron liikevaihto.

Yritysvastuudirektiivi tulee ensimmäistä kertaa asettamaan yrityksille velvollisuuden kunnioittaa ihmisoikeuksia ja ympäristöä. Sillä lisätään merkittävästi suurten yritysten vastuuta ja velvoitteita huolehtia mahdollisesti aiheutuvista haitallisista vaikutuksista niiden omassa sekä tytäryhtiöidensä ja liikekumppaniensa toiminnassa.

Suuret yritykset veloitetaan myös laatimaan ja toteuttamaan ilmasto- ja ympäristöä koskevat siirtymäsuunnitelmat, joilla niiden strategia ja liiketoimintamallit muutetaan vastaamaan puolentoista asteen ilmastotavoitetta. Monet vastuulliset yritykset ovat jo toimineet tämän suuntaisesti.

Seuraavaksi yritysvastuudirektiivi etenee Euroopan parlamentin äänestyksiin, parlamentin täysistuntoon huhtikuussa 2024. Sen jälkeen jäsenmaiden tulee viedä yritysvastuudirektiivin velvoitteet kansalliseen lainsäädäntöön. Jos kaikki sujuu hyvin, direktiivin kansallista toimeenpanoa päästään valmistelevaan jo syksyllä.

Ehdotuksessa yritysvastuudirektiiviin on sisällytetty, että toimitusketjujen tiedot varmentaa riippumaton kolmas osapuoli. Riippumattomaksi asiantuntijaksi voidaan lukea yrityksen tilintarkastaja. Varmentaminen on kuitenkin vapaaehtoista, eikä lakisääteistä kuten kestävyysraportoinnissa. Yritykset voivat riippumattoman kolmannen osapuolen varmentamalla tiedoilla osoittaa, että niiden arvo- tai toimitusketjut eivät loukkaa ympäristöä ja ihmisoikeutta direktiivin sisältämien velvoitteiden mukaisesti.

Direktiivin taustalla ovat yritysvastuuperiaatteet, joista sovittiin YK:ssa yksimielisesti jo vuonna 2011. Monet yritykset ovat sitoutuneet periaatteisiin vapaaehtoisesti ja niiden

pohjalta on säädetty kansallisia yritys vastuulakeja. **Yritysvastuudirektiivi yhtenäistää yritys vastuusääntelyä koko EU-alueella.**

Finnwatchin tutkimusartikkelissa käydään tarkemmin läpi direktiivin keskeisin sisältö sekä merkittävimmät puutteet, jotka siihen jäivät tai neuvottelujen loppupuolella lisättiin. Direktiivin mukaiset siirtymäajat ovat liian pitkät. Finnwatch tekee vaikuttamistyötä direktiivin etenemisen varmistamiseksi sekä siihen jääneiden puutteiden korjaamiseksi.

Vastuullisuusraportoinnin terminologiaa: Scope 1-, scope 2- ja scope 3-luokittelu

Kasvat raportointivelvoitteet kuten CSRD-kestävyysraportointidirektiivi, vaativat nyt ja tulevaisuudessa yrityksiä kertomaan yksityiskohtaisesti liiketoiminnasta aiheutuvista ympäristövaikutuksista.

Päästöjen luokittelu Greenhouse gas-protokollan mukaan:

Scope 1 sisältää kaikki suorat kasvihuonepäästöt, jotka muodostuvat yrityksen toiminnan seurauksena

Scope 2 sisältää kasvihuonepäästöt, jotka aiheutuvat ostetun ja kulutetun energian tuotannosta

Scope 3 sisältää kaikki muut epäsuorat kasvihuonepäästöt, jotka muodostuvat yrityksen toiminnan seurauksena, mutta päästölähteet itsessään eivät ole yrityksen omistuksessa tai hallinnassa. Tällaisia päästölähteitä ovat muun muassa hankintojen alkutuotannon päästöt sekä matkustamisen ja kuljetusten aiheuttamat päästöt. Scope 3 -päästöt on eritelty viiteentoista eri päästökategoriaan.

Viherpesu ja viherpesudirektiivi

Euroopan parlamentti hyväksyi 17. tammikuuta 2024 viherpesudirektiivin lähes yksimielisesti. Direktiivi on saatettava kansalliseen lainsäädäntöön 24 kuukauden päästä sen jälkeen, kun neuvosto on sen hyväksynyt ja se on julkaistu EU:n virallisessa lehdessä.

Direktiivin mukaan viherpesu tarkoittaa sitä, että kuluttajalle annetaan harhaanjohtavasti vaikutelma tuotteen ympäristöystävällisyydestä. Direktiivin tarkoituksena on kieltää yleisluontoiset ympäristöväitteet, joita ei voi todistaa. Sen lisäksi haittojen kompensoinnilla tai epämääräisillä sertifikaateilla mainostaminen kielletään.

Lisätietoja

Linkit tarkistettu 6.4.2024.

Yritysvastuun periaatteet

Yritystoiminta ja ihmisoikeudet: https://e-justice.europa.eu/580/FI/business_and_human_rights

Yhteiskuntavastuun ohjeet ja periaatteet: <https://tem.fi/yhteiskuntavastuun-ohjeet-ja-periaatteet>

Yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevat YK:n periaatteet:

https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf

YK:n ihmisoikeusvaltuutetun yritykset ja ihmisoikeudet-sivusto:

<https://www.ohchr.org/en/business-and-human-rights>

OECD:n toimintaohjeet: <https://www.oecd.org/daf/inv/mne/48004323.pdf>

ILO:n kolmikantainen periaatejulistus, Tripartite Declaration of Principles concerning Multinational Enterprises and Social Policy (MNE Declaration): <https://www.ilo.org/empent/areas/mne-declaration/lang--en/index.htm>

ILO:n julistus työelämän perusperiaatteista ja -oikeuksista:

https://tem.fi/documents/1410877/2870803/ILO_n_julistus_tyon_perusoikeuksista.pdf/e87f5168-f3ef-464b-859c-ad742d3f5a0b/ILO_n_julistus_tyon_perusoikeuksista.pdf?t=1465553544000

YK:n Global Compact-aloite

Mitkä 10 periaatetta? (The ten principles): <https://www.globalcompact.fi/kymmenen-periaatetta>

Mikä on Un Global Compact?: <https://www.globalcompact.fi/gc-network-finland>

Lausunto suurelle valiokunnalle yritysvastuudirektiivistä:

<https://www.globalcompact.fi/uutiset/lausunto-suurelle-valiokunnalle-yritysvastuudirektiivistä>

Business as a force for good: <https://unglobalcompact.org/what-is-gc/mission>

EU:n toimet

Yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskeva suositus, Human Rights and business – Recommendation CM/Rec(2016)3 of the Committee of Ministers to Member States (2016):

<https://edoc.coe.int/en/fundamental-freedoms/7302-human-rights-and-business-recommendation-cmrec20163-of-the-committee-of-ministers-to-member-states.html>

Euroopan unionin perusoikeuskirja, EU Charter of Fundamental Rights:

https://commission.europa.eu/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-rights-eu/eu-charter-fundamental-rights_en

Kestävä kehitys - Agenda 2030

Kestävän kehityksen tavoitteet: <https://www.ykliitto.fi/kestava-kehitys>

Agenda 2030 – kestävän kehityksen tavoitteet:

<https://um.fi/agenda-2030-kestavan-kehityksen-tavoitteet#Tavoite>

Kestävän kehityksen tavoitteet. Agenda 2030

https://www.ykliitto.fi/sites/www.ykliitto.fi/files/media/Agenda2030_pikkukirjanen_2017.pdf

Vastuullisuusraportointi

Valmistautuminen kestävyysraportointiin:

<https://kpmg.com/fi/fi/home/Pinnalla/2023/12/valmistautuminen-kestavyysraportointiin.html>

ESG-kriteerit ja raportointi: <https://www.quentic.fi/asiantuntija-artikkelit/esg-kriteerit-ja-raportointi/>

Vastuullisuusraportointi: <https://tem.fi/vastuullisuusraportointi>

Laki kirjanpitolain muuttamisesta. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161376>

Kestävyysraportointi kehittyy nyt vauhdilla – Tiedätkö, mitä tuleva CSRD-direktiivi tarkoittaa yrityksesi kannalta?

<https://teknologiateollisuus.fi/fi/ajankohtaista/kestavyysraportointi-kehittyy-nyt-vauhdilla-tiedatko-mita-tuleva-csrd-direktiivi>

Corporate sustainability reporting:

https://finance.ec.europa.eu/capital-markets-union-and-financial-markets/company-reporting-and-auditing/company-reporting/corporate-sustainability-reporting_en

Kestävyysraportointidirektiivi astuu voimaan – yritysten ja yhteiskunnan tilivelvollisuussuhteesta lakisäateistä:

<https://uutishuone.pwc.fi/kestavyysraportointidirektiivi-astuu-voimaan-yritysten-ja-yhteiskunnan-tilivelvollisuussuhteesta-lakisäateista>

ESG-raportointi:

https://greenstep.fi/vastuullisuuspalvelut/esg-raportointi?utm_source=bing&utm_medium=cpc&campaignid=567129348&adgroupid=1178678172436982&keyword=esg%20raportointi&device=c&msclkid=9e9d78f51cfe1c1a3b091d0d710a3d0a&utm_source=bing&utm_medium=cpc&utm_campaign=Vastuullisuuspalvelut&utm_term=esg%20raportointi&utm_content=ESG

Kestävyysraportointidirektiivi (CSRD)

Pinnalla juridiikassa: Kestävyysraportointidirektiivi (CSRD) ja yritys vastuudirektiivi

(CSDDD): <https://fibsry.fi/tilaisuudet/pinnalla-juridiikassa-2-2023/>

CSRD- Kestävyysraportointi:

<https://www.bureauveritas.fi/vastuullisuus/yritysvastuuraportointi/csrd-yritysten-kestavyysraportointi-direktiivi>

Yritysvastuudirektiivi velvoittaa yrityksiä sitoutumaan kestävyteen:

<https://tilintarkastajat.fi/artikkelit/yritysvastuudirektiivi-velvoittaa-yrityksia-sitoutumaan-kestavyteen/>

Laadukas kestävyysraportointi avaa yritykselle uusia ovia:

https://www.ey.com/fi_fi/assurance/laadukas-kestaevyysraportointi-avaa-yritykselle-uusia-ovia

Mikä on ESG? ESG- ympäristö, yhteiskuntavastuu ja hyvä hallintotapa:

<https://www.nordea.com/fi/uutiset/mika-on-esg>

Hyvät yritys vastuun raportointikäytännöt ovat osa menestyvien yritysten ja organisaatioiden toimintaa:

<https://www.aalto.fi/fi/uutiset/hyvät-yritysvastuun-raportointikaytannot-ovat-osa-menestyvien-yritysten-ja-organisaatioiden>

GRI-vastuullisuusraportointi:

<https://www.bureauveritas.fi/vastuullisuus/yritysvastuuraportointi/gri-vastuullisuusraportointi>

https://fi.wikipedia.org/wiki/Global_Reporting_Initiative

GRI:stä ESRS:ään - mikä muuttuu kestävyysraportoinnissa:

<https://thirdrock.fi/grista-esrsaan-mika-muuttuu-kestavyysraportoinnissa/>

Yritysvastuudirektiivi Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD)

Yritysvastuudirektiivi velvoittaa yrityksiä sitoutumaan kestävyteen:

<https://tilintarkastajat.fi/artikkelit/yritysvastuudirektiivi-velvoittaa-yrityksia-sitoutumaan-kestavyteen/>

Jäsenmaat hyväksyivät yritysvastuudirektiivin:

<https://www.finnwatch.org/fi/uutiset/jaesenmaat-hyvaeksyivaet-yritysvastuudirektiivin. Luettu 6.4.2024>

Scope of EU supply chain rules cut by 70% ahead of key Friday vote:

<https://www.euractiv.com/section/economic-governance/news/scope-of-eu-supply-chain-rules-cut-by-70-ahead-of-key-friday-vote/>

EU:n yritysvastuudirektiivi sai taakseen määräenemmistön tuen Coreperissa:

<https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/eu-n-yritysvastuudirektiivi-sai-taakseen-maaraenemmiston-tuen-coreperissa>

Mitä puutteita yritysvastuudirektiiviin jäi?:

<https://finnwatch.org/fi/tutkimukset/mitae-puutteita-yritysvastuudirektiiviin-jaei>

Scope 1-, scope 2- ja scope 3-luokittelu

Greenhouse gas protocol: <https://ghgprotocol.org/>

Mikä ihmeen scope 1, 2, 3: <https://greencarbon.fi/mika-ihmeen-scope-1-2-3/>

Viherpesu ja viherpesudirektiivi

Loppu viherpesulle: miten EU sääntele ympäristövaihteita:

<https://www.europarl.europa.eu/topics/fi/article/20240111STO16722/loppu-viherpesulle-miten-eu-saantelee-ymparistovaihteita>